

Ivana Rapavá

Křesťanskodemokratická strana před Krajským soudem v Ústí nad Labem v 50. letech

Únorové dění roku 1948 v Československu s sebou přineslo zásadní změnu politického režimu. Pluralitní systém politických stran byl sice zdánlivě zachován, avšak personální obsazení, význam a obsah činnosti jednotlivých stran se na dlouhou dobu výrazně proměnily. Ze suverénních politických subjektů se stala nevýznamná seskupení zajišťující falešný obraz demokracie. Také Československá strana lidová (dále jen ČSL) byla součástí tohoto obrazu. Symbolickou změnou v rámci ČSL se stal odchod jejího dosavadního dlouholetého předsedy Msgr. Jana Šrámka a nástup bývalého odborového předáka, poslance ČSL a představitele jejího levicového křídla Aloise Petra. ČSL prošla stejně jako ostatní politické strany „očistou“, při níž bylo značné množství jejích původních členů, a to od nejvyšších řad až po místní úroveň, tzv. vyakčněno. Určitá část bývalých lidovců se ovšem s tímto postupem nehodlala smířit. Krátce po Únoru 1948 se někteří z nich začali scházet, diskutovat o nastalé politické situaci a řešit podobu budoucí úlohy ČSL. Tyto schůzky se pak staly pro Státní bezpečnost (dále jen StB) dostatečným důvodem pro vykonstruování ilegální činnosti tzv. Skupiny křesťanské demokracie, známé spíše jako Křesťanskodemokratická strana.¹ V tomto příspěvku budou reflektovány dosud ne zcela probádané aktivity tzv. Křesťanskodemokratické strany (dále jen KDS) na přelomu čtyřicátých a padesátých let tak, jak je nastínil vyšetřovatelé StB. Tento obraz bude konfrontován, pokud bylo možné zjistit, se skutečnými aktivitami většinou bývalých lidovců. Pozornost bude zaměřena na strukturu KDS v severozápadních Čechách, tedy v oblasti, která se územně kryje s dnešním Ústeckým krajem. Stěžejním archivním materiálem k zachycení činnosti a struktury KDS se staly příslušné trestní spisy Krajského soudu (dále jen KS) v Ústí nad Labem.²

Krajské soudy se k 1. lednu 1953 staly v trestních věcech soudy první instance.³ Začaly tak projednávat významnější, politicky motivované kauzy regionálního charakteru, které ve značné míře navazovaly na tzv. monstprocesy z počátku padesátých let. KS v Ústí nad Labem řešil v letech 1953–1960 celkem 274 případů, obžalováno bylo 784 osob.⁴ Celková výše jejich trestů činila 5781 let. Uděleno bylo několik doživotních

1 V trestních spisech Krajského soudu v Ústí nad Labem je používán výhradně název Křesťanskodemokratická strana.

2 *Státní oblastní archiv v Litoměřicích* (dále jen SOA Litoměřice), fond (dále jen f.) Krajský soud (KS) Ústí nad Labem 1949–1960.

3 Dne 30. října 1952 byl vydán ústavní zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře, na jehož základě zanikl k 31. prosinci 1952 obávaný Státní soud. Jeho kompetence tak přešly na soudy krajské.

trestů a v jednom případě soud sáhl po trestu absolutním.⁵ Procesy se zástupci a členy KDS představují v trestní agendě KS v Ústí nad Labem jen zlomek všech politicky motivovaných kauz. Projednáno bylo celkem třináct případů, kde se hlavním žalobním důvodem stalo členství v KDS či spolupráce v její prospěch nebo jednoduše údajná trestná činnost související s existencí KDS. V těchto procesech bylo odsouzeno čtyřicet osob k trestu odnětí svobody v celkové výši 371,5 roku. Dva z obžalovaných se dočkali zproštění obžaloby a dva byli odsouzeni k doživotnímu trestu. Přestože počet kauz jakkoliv souvisejících s KDS není nijak velký, jejich význam je nezanedbatelný. Kromě rekonstrukce údajné i skutečné činnosti a struktury KDS na nich lze ukázat, jak se režim vypořádával s bývalými členy a regionálními zástupci nekomunistických politických stran, jakým způsobem StB konstruovala jednotlivé protistátní skupiny a jaké metody a prostředky používala při jejich vyšetřování.

Myšlenka politické strany, která by prosazovala zásady křesťanské demokracie, se nezrodila „přes noc“ jako reakce na únorové dění v Československu. Rozvíjela se postupně již delší dobu. Výraznou inspirací pro její iniciátory přitom byly křesťanskodemokratické strany úspěšně působící v západních zemích. Politický převrat v únoru 1948 a kompletní proměna dosavadní ČSL pak vedly k zintenzivnění těchto idejí, ovšem nikoli na úrovni veřejné, nýbrž privátní, utajované. Hned zpočátku je nutno podotknout, že veškeré představy o činnosti KDS v Československu zůstaly víceméně v rovině úvah, případně debat bývalých lidovců či agrárníků, které nikdy nevedly k jejich plné realizaci. Tato skutečnost ovšem nebyla bezpečnostními orgány akceptována. Naopak myšlenka tajné paralelní lidové strany, která se skládá z bývalých lidovců, pracuje v ilegalitě, snaží se pronikat do obrozené ČSL a jejím hlavním cílem je svrhnout lidovědemokratické zřízení, se StB velice hodila a nezůstala bez odezvy. K rozkrývání činnosti KDS docházelo postupně, během probíhajících politických procesů na počátku padesátých let. První zmínky o přípravě KDS měly zaznít během vyšetřování jedné ze dvou hlavních kauz, s tzv. Zelenou internacionálou.⁶ Jednalo se o proces

4 K trestní agendě KS v Ústí nad Labem bylo přidáno několik případů, které původně projednával KS v Liberci. Šlo o procesy z roku 1959 a o případy, které územně náležely spíše do Ústeckého kraje.

5 Jednalo se o proces s bývalým národním socialistou Františkem Zajíčkem, který byl 31. března 1954 odsouzen za spáchání trestných činů velezrady a vyzvědačství k trestu smrti. Více viz případ Josefa Balzera.

6 DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Navzdory nenávisti a mstě. Z politických procesů 1952 až 1953*. Tempo, Třebíč 2002, s. 204. Jednalo se o dva procesy, v nichž byly odsouzeny k vysokým trestům více než dvě desítky významných osobností kulturního, politického i hospodářského života. Tzv. pražský proces proběhl ve dnech 23.–26. dubna 1952 v Praze. K trestu smrti byl odsouzen prof. Josef Kepka, k doživotnímu žaláři básník a překladatel Josef Kostohrýz a k 25 letům odnětí svobody básník a dramatik dr. Václav Renč. Kromě nich bylo v tomto procesu odsouzeno dalších pět představitelů inteligence, většinou z řad bývalé agrární strany – poslanec Antonín Chloupek, František Topol, dr. Ing. Otakar Čapek, poslanec Vilém Knebort a dr. Vlastimil Klíma – všichni k doživotnímu trestu. Tzv. brněnský proces proběhl ve dnech 2.–4. července 1952 v Brně. Z patnácti souzených bylo třináct spisovatelů či literárních kritiků. K 22 letům odnětí svobody byl odsouzen Václav Prokůpek, k 20 letům Stanislav Berounský a Oldřich Albrecht, k 18 rokům Ladislav Karhan, k 17 pak Václav Hovězák a Miloslav Skácel, k 15 letům Bedřich Fučík a Zdeněk Kalista, o rok méně dostal Ladislav Jehlička. Ke 13 letům byl odsouzen Jan Zahradníček, ke 12 František Křelina, k 11 Josef Knap, k 10 Ladislav Kuncíř, k 7 Jan Langer a k 5 František Kadrnka. Více k odsouzeným osobám a průběhu procesů viz DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Navzdory nenávisti a mstě*.

Ivana Rapavá

známý jako brněnský a zmínka o KDS měla být zachycena ve výpovědi Ladislava Jehličky. Vyšetřovatelé pak už myšlenku ilegální strany křesťanské demokracie nepustili ze zřetele. Snažili se odhalit, resp. určit hlavního iniciátora založení KDS. Pokoušeli se zjistit, resp. vytvořit a rozšiřovat okruh lidí, kteří se na přípravách KDS podíleli. Z těchto snah poté vzešly seznamy osob, které měly být do aktivit KDS v jednotlivých regionech zapojeny. Zároveň byla vytvořena obecná a do jisté míry univerzální charakteristika KDS, objasňující její vznik, záměry a stěžejní cíle. Postupným zatýkáním bývalých lidovců a opětovnými výslechy osob již odsouzených, v minulosti byť jen nepatrně spojených s činností ČSL, byla postupně sestavována mozaika se společným jmenovatelem, jímž se stala KDS.

Vyšetřovatelé dospěli k závěru,⁷ že základní směrnice k činnosti KDS byly přijaty na rozšířeném zasedání ÚV ČSL, které se uskutečnilo ve dnech 23. až 25. února 1948.⁸ Otázka ústřední postavy KDS nebyla zcela jednoznačná. Jisté je, že vážněji o činnosti KDS a jejím programovém prohlášení uvažovaly přinejmenším tři osoby.⁹ Jednou z nich byl JUDr. Vojtěch Janděčka¹⁰, člen ČSL a od roku 1945 úředník předsednictva vlády v kabinetu Jana Šrámka. Dalším měl být spisovatel a překladatel Josef Kostohryz, v roce 1952 odsouzený v pražském procesu s tzv. Zelenou internacionálou. Posledním, který se dostal do hledáčku StB jako původce myšlenky založení KDS, byl JUDr. Bedřich Hostička¹¹, někdejší tajemník ČSL. Právě Hostička byl v souvislosti s vyšetřováním aktivit KDS na Ústecku zmiňován nejčastěji, byl označen jako ústřední postava alespoň pro tento kraj. Měl být v kontaktu s bývalými představiteli ČSL, kterým se podařilo krátce po převratu emigrovat, a konzultovat s nimi další postup v rámci obrozené ČSL.¹² Současně měl navázat spojení s vybranými členy lidové stra-

7 Pro Ministerstvo národní bezpečnosti byla vypracována v březnu 1953 souhrnná zpráva o KDS. DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Navzdory nenávisti a mstě*, s. 204.

8 V těchto dnech ÚV ČSL, rozšířený o krajské a okresní zástupce, skutečně zasedal. Diskutována byla především otázka vládní krize a řešení pro případ, že by prezident Edvard Beneš přijal demisi vlády. Když se tak 25. února 1948 skutečně stalo, předsednictvo ÚV ČSL rozhodlo o zastavení činnosti strany.

9 DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Navzdory nenávisti a mstě*, s. 209.

10 Vojtěch Janděčka byl společně se svým přítelem Františkem Boublíkem (rovněž člen ČSL a také člen tělovýchovného Orla) v červenci 1949 Státním soudem v Praze odsouzen na dvacet let. Po propuštění byl znovu zatčen a postaven před soud. V roce 1961 proběhl proces s Ing. Jaroslavem Cuhrou a spol., v němž byli odsouzeni Jaroslav Cuhra k 8 letům, dr. Alois Janáček k 5 letům, Vojtěch Janděčka na 4 roky a František Horman na 3 roky odnětí svobody za údajnou přípravu a organizaci KDS, k čemuž mělo dojít ve vězení, již v době výkonu prvního trestu. Více k procesu s KDS viz CUHRA Jaroslav: *Politické procesy s věřícími začátkem šedesátých let a případ „Ilegální Křesťanskodemokratické strany“*. In: STRÍBRNÝ, Jan (ed.): *Církevní procesy padesátých let. Sborník příspěvků z konference pořádané Českomoravskou generální delegaturou Řádu karmelitánů, Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským 21.–22. 5. 2002 v Praze*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, s. 243–259.

11 Bedřich Hostička se narodil 9. dubna 1914 v Praze. Absolvoval práva na Karlově univerzitě. Po únoru 1948 se stal vedoucím tajemníkem právního odboru ČSL a staral se rovněž o právní záležitosti předsedy strany Aloise Petra. Dne 28. srpna 1949 byl zatčen a později zařazen do procesu s Miladou Horákovou a spol. Měl se dopustit zločinu velezrady a vyzvědačství, odsouzen byl 8. června 1950 k 28 letům odnětí svobody. V roce 1962 byl na amnestii propuštěn a v srpnu 1968 emigroval do Švýcarska.

12 Konkrétně je zmiňován dr. Adolf Procházka.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

ny v jednotlivých krajích, kteří měli instrukce k vytvoření celostátní sítě okresních a místních důvěrníků. Po zatčení Hostičky v srpnu 1949 měl jeho funkci vykonávat bývalý poslanec ČSL Vilém Schaffer. Hlavním cílem KDS údajně bylo narušení či úplné svržení lidovědemokratického zřízení v Československu a restaurace kapitalismu. Za tímto účelem prováděla protistátní činnost různého charakteru i závažnosti. Mělo se jednat o rozdávání letáků s protistátním obsahem, navazování kontaktů se zahraničními agenty, získávání špionážních zpráv z politického, hospodářského i kulturního prostředí a jejich předávání do zahraničí. Představitelé KDS měli rovněž usilovat o proniknutí do tzv. obrozené ČSL a přemlouvat její současné funkcionáře k ilegální činnosti v rámci KDS. Poslední protistátní akci, kterou se KDS údajně snažila krátce před zatčením většiny svých členů realizovat, bylo narušení voleb do národních výborů v roce 1954. Přibližně takto vyšetřovatelé ve stručnosti definovali záměry a cíle KDS. Jednalo se o zobecněnou charakteristiku jejich aktivit, která byla uplatňována při všech souvisejících procesech. Na výše zmíněnou trestnou činnost navazovala většinou další provinění, která už byla specifická pro každou skupinu zvlášť. Převládala ovšem snaha propojit případy KDS s hospodářskými kauzami, tedy fakticky dokázat protistátní spolupráci bývalých agrárníků, tzv. vesnických boháčů či živnostníků, s lidovci.

Nyní ale již přejdeme k organizaci KDS v severozápadních Čechách. KDS měla v Ústeckém kraji vzniknout krátce po Únoru 1948, kdy se začali bývalí, ale i dosud aktivní členové ČSL scházet. Dle vyšetřovatelů zde byla založena dvě krajská vedení KDS. První, se sídlem v Ústí nad Labem, měl řídit Karel Vaněk.¹³ Druhé bylo situováno do severozápadního města Most a jeho vedením byl pověřen Jaroslav Mařák.¹⁴ Z trestních spisů není dostatečně jasné, do jaké míry spolu obě krajská vedení komunikovala. Spíše se zdá, že se z obou skupin scházeli pouze jednotlivci, většina ostatních členů se navzájem vůbec neznala. Obě krajská vedení měla být nezávisle na sobě v kontaktu s dr. Hostičkou, později Vilémem Schafferem. Veškerá komunikace probíhala prostřednictvím bývalého krajského tajemníka v Ústí nad Labem Antonína Kozla.¹⁵ Pro krajské organizace KDS mělo být prvním a zároveň prioritním úkolem vytvoření sítě důvěrníků pro jednotlivé okresy. Důvěrníci měli být obstaráni kupříkladu pro okresy Bílina, Děčín, Chomutov, Litoměřice, Litvínov, Lovosice, Most, Roudnice nad Labem, Teplice a Ústí nad Labem. Tento záměr se ale ve většině z nich nepodařilo naplnit. Funkce a míra participace domnělých okresních důvěrníků na činnosti KDS jsou tedy diskutabilní. Většina z nich totiž vůbec netušila, že se stala součástí ilegální organizace křesťanské demokracie. Jiní o aktivitách bývalých členů ČSL sice alespoň rámcově věděli, přislíbili pomoc, pokud by se poměry v Československu změnily, ale reálně žádnou činnost nevyvíjeli.

13 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, karton (dále jen k.) 122, spis. značka (dále neuvádíme) T 48/54.

14 Tamtéž, k. 123, T 51/54.

15 Antonín Kozel – narozen 4. června 1909 v Malé Lhotě, okres Rychnov nad Kněžnou, úředník, zatčen 14. října 1949, v roce 1950 odsouzen na 25 let odnětí svobody. Jako svědek byl vyslechnut v procesu s dr. Miladou Horákovou a spol., a to v souvislosti se dvěma souzenými zástupci ČSL – dr. Bedřichem Hostičkou a dr. Jiřím Krížkem.

Ivana Rapavá

Na vzniku krajského vedení KDS v Ústí nad Labem se kromě již zmíněného Karla Vaňka podíleli Josef Kříž, Jiří Laube a Karel Žižka. Do činnosti ústecké KDS byli postupně zapojeni také Otakar Pokorný, Jaroslav Běloubek a JUDr. Jaromír Vodseďálek.¹⁶ Kromě výše zmíněné činnosti KDS se měli někteří členové ústecké KDS scházet s údajným zahraničním agentem CIC¹⁷ Františkem Haškem a předávat mu tajné zprávy z Ústecka. Totožnost agenta Haška, míru jeho participace na činnosti KDS a skutečné motivy, které ho ke spolupráci se členy KDS vedly, se zatím nepodařilo bezpečně zjistit. Z několika svědeckých výpovědí vyplývá, že se mělo jednat o obchodníka z Teplíc, údajně rovněž bývalého člena ČSL, který během roku 1949 odešel do zahraničí a ještě téhož roku se vrátil a navázal kontakt s Antonínem Kozlem. Jisté je, že se jméno Františka Haška objevuje téměř ve všech spisech souvisejících s ústeckou KDS, chybí však jakákoli jeho výpověď, s obžalovanými nebyl nikdy konfrontován a schází i jakákoli zmínka o jeho dalším osudu. Je tedy možné, že se jednalo o nasazeného agenta, který měl záměrně iniciovat předávání zpráv do zahraničí a vybízet k setkání s dalšími zahraničními agenty.

Každý z ústecké KDS měl zastávat určitou funkci a v rámci té plnit dané úkoly. Úkolem Josefa Kříže bylo kupříkladu zajistit důvěrníky pro okresy Chomutov a Bílina, okresy Most, Litvínov a Teplice měl zase na starosti Karel Žižka. Oba se měli scházet s Josefem Balzerem, rovněž bývalým členem ČSL.¹⁸ Patrně nejaktivnějším členem ústecké KDS byl Jiří Laube. Do činnosti organizace zapojil další obžalované, Otakara Pokorného¹⁹ a Jaroslava Běloubka a kromě nich i svého švagra Františka Knotka.²⁰ Laube udržoval kontakt s dr. Hostičkou a s mosteckým vedením KDS, organizoval tajné schůzky ve svém bytě. Na jedné z těchto schůzek v roce 1952 měl společně s Běloubkem obdržet od Knotka balíček s lahvičkami, jež obsahovaly bakterie (sic!) slintavky a slepičího moru a krabičku s mandelinkou bramborovou. Rozšíření těchto nákaz a škůdců bylo považováno za snahu o napadení či úplnou likvidaci hospodářství v dané oblasti.²¹ Pokorný a Běloubek údajně ukrývali seznamy bývalých členů

16 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 122, T 48/54. Karel Vaněk – narozen 8. července 1899 v Klíkově, okres Třeboň, odborný středoškolský učitel, zatčen 26. února 1954, Jiří Laube – narozen 19. ledna 1923 v Klepí, okres Lovosice, úředník obytné základny min. stavebnictví v Ústí nad Labem, zatčen 23. února 1954, Josef Kříž – narozen 20. ledna 1916 v Ostrově, okres Příbram, úředník ČSD v Ústí nad Labem, zatčen 26. února 1954, Karel Žižka – narozen 29. ledna 1913 ve Vliněvsi, okres Mělník, úředník n. p. Meva v Roudnici nad Labem, zatčen 26. února 1954, Otakar Pokorný – narozen 25. června v Ledčích nad Sázavou, úředník, tajemník krajského výboru ČSL v Ústí nad Labem, zatčen 27. května 1954, Jaroslav Běloubek – narozen 14. března 1920 v Roudnici nad Labem, strojní zámečník n. p. Agrostroj v Roudnici nad Labem, zatčen 8. května 1954, JUDr. Jaromír Vodseďálek – narozen 7. dubna 1891 v Roudnici nad Labem, úředník cukrovaru, zatčen 6. května 1954.

17 CIC – Counter Intelligence Corps, zpravodajská služba armády USA, která se za války snažila odhalovat německé špióny v řadách spojeneckých vojsk. Po válce se soustředila na země sovětského bloku.

18 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 115, T 32/54. Více k případu Josefa Balzera dále.

19 Otakar Pokorný se v roce 1952 stal okresním tajemníkem ČSL, o rok později zastával prozatímně pozici krajského tajemníka ČSL. Zapojením Pokorného do činnosti KDS byl dle prokuratury naplňován cíl pronikat do obrozené ČSL a rozkládat ji.

20 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 101, T 37/53. Více k případu Františka Knotka dále.

21 Toto obvinění se zakládalo pouze na Knotkově výpovědi. Soud neprokázal, že byla nákazová úmyslně rozšířena a že způsobila jakékoli škody.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

ČSL, z nichž vybírali potencionální důvěrníky. Dalším obžalovaným byl JUDr. Jaromír Vodseďálek, který se zúčastnil únorového rozšířeného zasedání ÚV ČSL v Praze. O závěrech tohoto jednání měl informovat okresní vedení ČSL v Roudnici nad Labem. Dále měl před volbami do národních výborů v roce 1954 rozdávat protistátní letáky *krajně štvavého obsahu*. Skupinu sedmi obžalovaných doplnila Marie Laubová,²² manželka Jiřího Laubeho. Ta se sice na činnosti KDS přímo nepodílela, věděla však o ní a tuto skutečnost nenahlásila. Její provinění tedy spočívalo v nenahlášení trestné činnosti.

Členové skupiny Karel Vaněk a spol. byli zatýkáni postupně během února až května 1954. Jedná se tedy o vůbec první členy KDS z Ústecka, kteří byli v této souvislosti zatčeni a vyšetřováni. Žalobu vypracoval krajský prokurátor Oldřich Hlaváček 8. října 1954. Všichni výše jmenovaní se měli dopustit trestného činu velezrady. Pouze Marie Laubová byla obviněna z toho, že neoznámila trestnou činnost manžela a jeho kolegů, o níž věděla.²³ Datum hlavního líčení bylo stanoveno na 4. listopadu 1954.²⁴ Kromě Marie Laubové byli všichni odsouzeni za spáchání trestného činu velezrady.²⁵ Pro nedostatek důkazů byli naopak zproštěni obvinění ze spáchání trestného činu vyzvědačství. Toto obvinění ostatně všichni od samého začátku popírali. Karel Vaněk, bývalý ředitel střední školy, měl být k zapojení do činnosti KDS motivován snahou svrhnout lidovědemokratické zřízení, což by mu umožnilo vrátit se na pozici ředitele, příp. školského inspektora. Také Karla Žižku údajně vedl k protistátní činnosti zájem o znovunabytí původního postavení, tedy touha opět stanout v čele ředitelství pošt v Ústí nad Labem. V rozsudku se k osobám Vaňka a Žižky paradoxně konstatuje, že je k zapojení do protistátní činnosti vedla skutečnost, že *byli postiženi únorovou očistou*. Jiřímu Laubemu uškodilo, že dobře ovládal cizí jazyky. Prokurátorem byl, v případě příchodu zahraničních okupačních jednotek, pasován do významné role jednatele, resp. překladatele. Za přitěžující okolnost u Jaroslava Běloubka bylo považováno jeho přátelství s knězem Josefem Pikorou, jemuž pomáhal s rozšiřováním pastýřského listu. Pozoruhodné je konstatování viny u Jaromíra Vodseďálka. Soud v podstatě připustil, že jeho účast na rozšířeném zasedání ÚV ČSL v únoru 1948 a následné reference o průběhu zasedání neměly žádný větší vliv na smýšlení členů okresního výboru (OV) ČSL v Roudnici nad Labem. Nebylo ani bezpečně prokázáno, že se jakkoli podílel na činnosti KDS. Jeho jediným proviněním byla výroba a omezená distribuce několika letáků v předvolebním období v roce 1954.²⁶ Soud v závěru konstatoval, že

22 Marie Laubová – narozena 10. listopadu 1922 v Roudnici nad Labem, úřednice, poté v domácnosti, zatčena 16. dubna 1954.

23 Dle § 165 odst. 1 tr. z.

24 Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci Josef Štembera, Oldřich Jaroš, prokurátor JUDr. Oldřich Hlaváček, obhájce JUDr. Bohumil Kabelka za Vaňka a Běloubka, JUDr. Zdeněk Hrazdira za Pokorného, ex offio JUDr. Vojtěch Pošmura za Laubeho, ex offio JUDr. Karel Novák za Žižku a Vodseďálka.

25 Obvinění Vaněk, Laube, Kříž, Žižka, Pokorný a Běloubek dle § 78 odst. 1 písm. a/, c/, odst. 2 písm. a/ tr. z. Obvinění Vaněk, Laube a Kříž dále dle § 78 odst. 2 písm. b/ a Laube a Běloubek navíc dle § 78 odst. 3 písm. f/ tr. z. Obviněný Vodseďálek dle § 78 odst. 1 písm. c/ tr. z.

26 Jednalo se pouze o šest výtisků, které Vodseďálek předal nebo poslal svým známým.

Ivana Rapavá

tato činnost, pokud by se na ni pohlíželo samostatně, by byla hodnocena mírněji, *avšak ve svém celku a přihlíží-li se k nepřátelskému politickému a třídnímu charakteru obviněného, jasně svědčí o tom, že obviněný svým jednáním sledoval cíle velezrádné.*²⁷ Laubemu a Běloubkovi hrozil za ohrožení živočišné i rostlinné výroby trest smrti. Od jeho udělení je zachráněno částečné doznání a skutečnost, že se vlastně neprokázal jejich podíl na rozšiřování nálezů a nedošlo ani k jakýmkoliv škodám v oblasti hospodářství.

Karel Vaněk a spol., 4.– 5. listopadu 1954

obžalování	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ²⁸	amnestie
Běloušek Jaroslav	velezrada	15 let	1959 propuštěn
Kříž Josef	velezrada	17 let	1960 propuštěn
Laube Jiří	velezrada	doživotí	1955 zmírněn na 25 let
Laubová Marie	neoznámení trestného činu	3 roky	1955 propuštěna
Pokorný Otakar	velezrada	10 let	1960 propuštěn
Vaněk Karel	velezrada	20 let	1960 propuštěn
Vodseďálek Jaromír	velezrada	13 let	1960 propuštěn
Žižka Karel	velezrada	16 let	1962 propuštěn

Odsouzení Laube, Běloušek, Pokorný a Vodseďálek se proti rozsudku KS v Ústí nad Labem odvolali. Nejvyšší soud v Praze ovšem odvolání 5. ledna 1955 zamítl. Ve snaze dosáhnout obnovy řízení byl zřejmě nejaktivnější JUDr. Jaromír Vodseďálek, který vytrvale upozorňoval na závažná pochybení, k nimž došlo během trestního řízení. Ve své žádosti z prosince 1955 mimo jiné uvedl: *Hned při prvním výslechu v den zatčení jsem upřímně doznal, že jsem onen předvolební dopis – leták napsal [...] Teprve po zdlobhavém vyšetřování – nervově podlomen a duševně deprimován – když vyšetřující orgán dokázal svým způsobem předvésti zmíněné dva svědky (Jaroslava Běloubka a Františka Knotka – pozn. aut.) mluvící proti mně nepravdu, podepsal jsem protokol sepsaný p. referentem jako bych s ním souhlasil, když jsem předem prohlásil, že obsahuje nepravdy. Svědek Běloušek však sám při přelíčení prohlásil, což zůstalo bez povšimnutí, že není pravdou, že bych ho kdy byl vybil k nějaké ilegální činnosti a že také Knotek proti pravdě svědčí, že jsem v únoru*

27 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 122, T 48/54. Rozsudek nad skupinou Karel Vaněk a spol.

28 Vedle trestů odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle § 47 tr. z. propadlo jmění všech kromě Marie Laubové ve prospěch státu. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratili všichni odsouzení občanská práva: Laube navždy, Laubová na 3 roky, ostatní na 10 let. Dle § 68 odst. 1, 2 tr. z. byli všichni povinni zaplatit náklady trestního řízení a náklady spojené s výkonem trestu, příp. odměny svým obhájcem.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

roku 1948 na schůzi okresního výboru lidové strany přinesl nějaké instrukce z Prahy a informoval o založení ilegální organizace.²⁹ Psychický nátlak při vyšetřování potvrdil i Jaroslav Běloušek. Stížnosti Vodseďálka i Běloubka byly v roce 1956 skutečně prošetřeny. Zatímco u Vodseďálka nebyla shledána žádná pochybení, v případě Běloubka vyšetřující orgány připustily možnost psychického nátlaku.³⁰ Žádost o obnovu trestního řízení nakonec podali všichni odsouzení kromě Marie Laubové. Avšak pouze Laube, Běloušek a Vodseďálek se v září 1957 dočkali kladného vyrozumění. Lidový soud v Litoměřicích vrátil krajskému prokurátorovi jejich případ k došetření. O půl roku později Nejvyšší soud v Praze povolil obnovu řízení Laubemu a Běloubkovi, v případě Vodseďálka ji zamítl.³¹ Případ Jiřího Laubeho a Jaroslava Běloubka byl tedy KS v Ústí nad Labem opět otevřen v roce 1958.³² Tentokrát prokurátor úplně pominul obvinění z rozšiřování nálezů. Z toho je patrné, že tento trestný čin, původně považovaný za závažnou protistátní činnost a sabotáž, byl pravděpodobně konstruktem vyšetřovatelů, založeným pouze na vynucené výpovědi jediného svědka v této záležitosti – Františka Knotka. V ostatních bodech se žaloba v Laubeho případě shodovala s původní žalobou. U Běloubka prokurátor naopak připustil, že se původní obvinění nezakládala na pravdě. Další vyšetřování totiž prokázalo, že Běloušek nevyvíjel žádnou činnost ve prospěch KDS ani se nescházel s jejími dalšími členy. Jeho trestná činnost tedy spočívala pouze v tom, že do budoucna přislíbil pomoc KDS. Hlavní líčení se konalo dne 23. května 1958.³³ Laubemu byl trest snížen na patnáct let, Běloubkovi na pět let odnětí svobody. Členové krajského vedení v Ústí nad Labem zapojili do činnosti KDS několik dalších jednotlivců nebo celé skupiny povětšinou bývalých členů ČSL. První z nich, ve spisech označovaná jako Sylvestr Klement a spol.,³⁴ tvořily dvě osoby – Sylvestr Klement a Kamil Švábík. Dle prokuratury byl Švábík určen jednatelem KDS v Ústí nad Labem, jeho úkolem bylo vyhledávat nové důvěrníky. Po smrti Františka Šembery³⁵ v roce 1950 převzal jeho funkci důvěrníka pro ústecký okres. Klement se z iniciativy Laubeho a Knotka stal důvěrníkem KDS pro okres Roudnice nad Labem. Do činnosti ilegální organizace měl zapojit statkáře Františka Andrase z Chotěšova³⁶

29 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 122, T 48/54. Žádost Jaromíra Vodseďálka o obnovu řízení.

30 Běloušek ve stížnosti navíc uvedl, že se během hlavního líčení nemohl ani adekvátně hájit. Když chtěl uvést věci na pravou míru, byl okřikován a přerušován prokurátorem.

31 JUDr. Jaromír Vodseďálek se i po svém propuštění v roce 1960 snažil o obnovu řízení. Jeho žádostem bylo nakonec vyhověno až v roce 1965. KS v Ústí nad Labem nakonec v červenci 1965 rozhodl, že se Vodseďálek dopustil trestného činu pobožování a obvinění ze spáchání trestného činu velezrady jej zprostil. Výše trestu činila tři roky. Nejvyšší soud v Praze mu trest posléze ještě snížil na dva roky.

32 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 148, T 7/58.

33 Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci František Vladyka a Oldřich Jaroš, prokurátor JUDr. Hedvika Švábíková, obhájce JUDr. Piskora za Běloubka plná moc, ex offa za Laubeho.

34 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 116, T 34/54. Sylvestr Klement – narozen 29. dubna 1898 v Hrobčích, okres Roudnice nad Labem, bývalý továrník, toho času dezinfektor, zatčen 18. dubna 1954, Kamil Švábík – narozen 1. dubna 1915 ve Žďánicích, okres Kyjov, výpravčí ČSD, zatčen 16. března 1954.

35 K Františku Šemberovi viz také případ Růženy Bedlivé.

36 František Andras žil v Chotěšově na Lovosicku, kde hospodařil na pozemku o výměře 20 ha. Co se týká politických aktivit, před válkou působil v agrární straně, po zákazu její činnosti v roce 1945 se stal členem ČSL. Díky svým předválečným aktivitám byl v rámci agrární strany začleněn do skupiny

Ivana Rapavá

a Antonína Chrousta z Roudníčku. Během hlavního líčení oba obžalovaní rezolutně popřeli zmíněná obvinění. Svědeckými výpověďmi Kříže, Laubeho a Knotka byli částečně usvědčeni z příslibení budoucí spolupráce, nikoli však z aktivní činnosti v rámci KDS. Soud u Klementa uznal, že jeho trestná činnost nenabyla na rozdíl od Švábíka většího rozsahu. Pro jeho nevyhovující třídní původ mu ale nebyly přiznány polehčující okolnosti doposud řádně pracujícího občana.³⁷ Sylvestr Klement a Kamil Švábík byli dne 10. listopadu 1954 odsouzeni za velezrádnou činnost³⁸ shodně k deseti letům odnětí svobody.³⁹ Proti rozsudku se oba odsouzení odvolali, jejich žádost byla ovšem v prosinci 1954 Nejvyšším soudem v Praze zamítnuta.⁴⁰

Sylvestr Klement a spol., 10. listopadu 1954

obžalovaní	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ⁴¹	amnestie
Klement Sylvestr	velezrada	10 let	1960 propuštěn
Švábík Kamil	velezrada	10 let	1960 propuštěn

Druhou skupinu, v trestní agendě KS v Ústí nad Labem vedenou jako Ladislav Záleský a spol.,⁴² tvořily tři osoby. Ladislav Záleský stál do Února 1948 v čele OV ČSL v Teplících. Pravděpodobně z tohoto důvodu měl být na jaře 1949 osloven Antonínem Kozlem a Františkem Haškem. Cílem jejich návštěvy bylo přesvědčit Záleského, aby se stal důvěrníkem KDS pro okres Teplice. Záleský byl dále viněn z organizování útěku čtyř osob z Teplíc do Německa.⁴³ Mělo se tak dít za přispění soudního zaměstnance

v čele s Václavem Tlustým. Jednalo se většinou o bývalé agrárníky, považované za tzv. vesnické boháče, kteří žili na Roudnicku a Lovosicku. Proces s touto skupinou navazoval na již zmíněný pražský proces s tzv. Zelenou internacionálou. Všech deset obviněných se totiž znalo s prof. Josefem Kepkou, hlavním obviněným v pražském procesu, který působil jako ředitel Vyšší správní a zdravotní školy v Lovosicích. Hlavní líčení proběhlo ve dnech 25.–27. června 1952. František Andras byl Státním soudem odsouzen k 22 rokům odnětí svobody. Více k procesu viz DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Navzdory nenávisti a mstě*, s. 23–26, 119–120 a 186–187.

37 Sylvestr Klement v letech 1919–1950 řídil rodinnou továrnu na výrobu hospodářských strojů v Hrobci.

38 Dle § 78 odst. 1, písm. c/, odst. 2, písm. a/ tr. z.

39 Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci Marie Boukalová a Bedřich Hampejs, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájce ex offio JUDr. Bohumil Kabelka za oba.

40 Sylvestr Klement nadále usiloval o obnovu trestního řízení, což mu nebylo umožněno.

41 Vedle trestů odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle § 47 tr. z. propadlo jmění obou ve prospěch státu. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratili oba odsouzení občanská práva na dobu 10 let. Dle § 68 odst. 1, 2 tr. z. byli oba povinni zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměny svým obhájčům.

42 SOA *Litoměřice*, f. KS Ústí nad Labem, k. 124, T 53/54. Ladislav Záleský – narozen 12. ledna 1905 v Sopotnici, okres Rychnov nad Kněžnou, bývalý úředník, toho času dělník, zatčen 27. května 1954, Bedřich Kozel – narozen 14. března 1900 v Lukavci, okres Pelhřimov, bývalý obchodník a krajský tajemník ČSL v Kladně, toho času dělník, zatčen 11. června 1954, Jaroslav Lambert – narozen 24. února 1923 v Brandýse nad Labem, účetní, zatčen 30. června 1954.

43 Jednalo se o bývalého továrníka Xavera Rybku, učitelku Weintritovou a Josefa Bradu. Totožnost čtvrté osoby nebyla ani vyšetřovateli zjištěna.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

Karla Tomáška. Přestože by právě jeho svědectví přispělo k objasnění celé „převaděčské“ aféry, nebyl Tomášek vůbec vyslechnut. Důvěrníkem pro okres Litoměřice se stal na jaře 1949 Jaroslav Lambert, který ovšem v této funkci nevyvíjel žádnou činnost. Posledním obžalovaným byl Bedřich Kozel, dlouholetý člen ČSL, který se v poválečných letech stal okresním tajemníkem ČSL v Nymburce, posléze krajským tajemníkem ČSL na Kladně.⁴⁴ Spolu s Knotkem měl na Roudnicku založit další ilegální skupinu podobného charakteru jako KDS, nazvanou Zora. Kauza Záleský a spol. se u KS v Ústí nad Labem projednávala 12. listopadu 1954.⁴⁵ V posuzování viny Záleského soud překvapivě nebral příliš v potaz organizování útěků do zahraničí. U Kozla považoval za přitěžující okolnost, že byl v době spáchání trestného činu krajským tajemníkem „obrozené“ ČSL a své funkce tak měl zneužívat. Prokurátorovi se však nepodařilo bezpečně prokázat, že se Kozel aktivně podílel na vzniku protistátní skupiny Zora a že se s Františkem Knotkem stýkal za účelem velezrádné činnosti. Proto jej senát zprostil obvinění z velezrady.⁴⁶ Ladislava Záleského a Jaroslava Lamberta naproti tomu uznal vinnými z téhož trestného činu.⁴⁷

Ladislav Záleský a spol., 12. listopadu 1954

obžalovaný	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ⁴⁸	amnestie
Balzer Josef	příprava úkladů o republiku	8 let	1960 propuštěn
Lambert Jaroslav	velezrada	3 roky	1956 propuštěn
Záleský Ladislav	velezrada	11 let	1955 zemřel

Všichni odsouzení trest přijali a vzdali se opravných prostředků. Odvolání podal krajský prokurátor Stanislav Dunaj, který požadoval pro všechny vyšší tresty a rozšíření obvinění u Kozla. Nejvyšší soud celý případ projednal 25. ledna 1955. Tentokrát soud vyšší instance neopomenul zdůraznit převaděčskou činnost Ladislava Záleského a míru jeho zavinění označil jako *skutečně velmi značnou*. Trest byl odsouzenému zvýšen na třináct let. Revidováno bylo i původní rozhodnutí o zproštění Bedřicha Kozla z velezrady. Kozel se měl vědomě podílet na protistátní činnosti a za tímto

44 Bedřich Kozel s největší pravděpodobností nebyl v příbuzenském vztahu s již zmiňovaným Antonínem Kozlem. Jedná se zřejmě jen o shodu jmen.

45 Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci Josef Štembera a František Vondrák, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájce ex offio JUDr. Zdeněk Hrazdírka za Kozla a Lamberta, ex offio JUDr. Vojtěch Pošmura za Záleského.

46 Přípravy úkladů o republiku dle § 2 zák. č. 50/23 Sb.

47 Dle § 78 odst. 1 písm. c/, odst. 2 písm. a/ tr. z. a Záleský též dle § 78 odst. 2 písm. b/ tr. z.

48 Vedle trestů odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle ust. § 78 odst. 4 tr. z. propadlo celé jmění Záleského a Lamberta ve prospěch státu a dle ust. § 29 odst. 3 zák. č. 50/23 Sb. též u Kozla. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratili občanská práva: Záleský na 10 let a Lambert na 3 roky. Dle § 32 zák. č. 50/23 Sb. též Kozel na dobu 3 roků. Dle § 68 odst. 1 tr. z. byli všichni povinni zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměny svým obhájcům.

Ivana Rapavá

účelem také vyhledal Františka Knotka. Byl uznán vinným z trestného činu velezrady a odsouzen k deseti letům odnětí svobody. U Jaroslava Lamberta nejvyšší soud neshledal žádné nové a přitěžující skutečnosti a žádost o odvolání Stanislava Dunaje zamítl. Celý případ měl tragické zakončení. Dva měsíce po vynesení rozsudku Nejvyšším soudem spáchal Ladislav Záleský v cele sebevraždu. Manželka Štěpánka Záleská se o jeho smrti dozvěděla v podstatě náhodou, když byl v místě narození vyškrtnut z matriky žijících. Záleská se alespoň snažila očistit jméno svého muže a v roce 1969 podala žádost o přezkumné řízení v jeho případě. Zvláštní senát KS v Ústí nad Labem trestní řízení proti Ladislavu Záleskému zastavil. Bylo konstatováno, že soud první instance hrubě porušil procesní předpisy, když k výsledku nepovolal celou řadu klíčových svědků, mezi jinými zvláště Karla Tomáška, Josefa Bradu a Karla Žižku, jejichž výpovědi by zcela přesvědčivě dokazovaly nevinu obžalovaného. Ani ze svědeckých výpovědí, které byly během hlavního líčení citovány, nevyplývalo, že by se obžalovaný dopustil trestného činu velezrady. Také manželka Bedřicha Kozla dosáhla toho, že byl její manžel, který v tu dobu již nežil, zproštěn zvláštním senátem KS v Ústí nad Labem veškerých obvinění.

V souvislosti s existencí výše jmenované protistátní skupiny Zora byl souzen i Josef Pelíšek.⁴⁹ Vyučil se obchodním příručím a ve třicátých letech vlastnil obchod se smíšeným zbožím. Členem ČSL byl již za první republiky. V letech 1945–1948 vykonával funkci tajemníka ČSL a načas také tajemníka kanceláře ÚV ČSL v Praze. Hned v červnu 1948 byl zatčen a pro protistátní činnost v rámci lidové strany Státním soudem v Praze dne 11. prosince 1948 odsouzen na deset let odnětí svobody. V listopadu 1953 byl podmíněčně propuštěn. Další obvinění hovořící v neprospěch Pelíška se objevila v roce 1954 při vyšetřování Bedřicha Kozla a Františka Knotka. V březnu a v dubnu 1948 se všichni tři sešli v Praze, kde měl Pelíšek předat Kozlovi a Knotkovi instrukce k založení protistátní organizace na Ústecku. Jednalo se o již zmíněnou skupinu Zora, která následně zřejmě skutečně vznikla. Na některé z dalších schůzek Kozel obžalovanému nabídl možnost opatření vysílačky k navázání kontaktu se zahraničím. Pelíšek tuto nabídku přijal, ale vysílačku nikdy neobdržel. Žaloba se opírala především o svědecké výpovědi Knotka a Kozla, které jsou na několika místech v rozporu s výpovědí obžalovaného. Přestože se senát v posuzování viny přikláněl k výpovědím svědků, zprostil Pelíška obvinění.⁵⁰ Měl se dopustit trestného činu úkladů o republiku,⁵¹ pro něž byl už jednou odsouzen. Jelikož od roku 1948 uplynula promlčecí lhůta pěti let, jeho trestná činnost byla promlčena⁵² a Pelíšek nemohl být odsouzen k trestu odnětí svobody.

49 SOA *Litoměřice*, f. KS Ústí nad Labem, k. 125, T 58/54. Josef Pelíšek – narozen 25. listopadu 1909 v Lomnici, okres Tišnov, bývalý obchodník a tajemník kanceláře ÚV ČSL, zatčen 14. června 1954.

50 Hlavní líčení se konalo dne 10. ledna 1955. Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci Josef Rajner a Václav Kouba, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájce ex officio JUDr. Zdeněk Hrazdira.

51 Dle § 2 zák. č. 50/23 Sb.

52 Dle § 228 zák. č. 117/52 ř. z.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

Josef Pelíšek, 10. ledna 1955

obžalovaný	trestný čin	výše trestu odnětí svobody	amnestie
Pelíšek Josef	úklady o republiku	zproštěn	-----

Dalším souzeným, jehož činnost je spojována s ústeckou KDS, je Josef Balzer.⁵³ Absolvoval dvouletou obchodní školu a pracoval jako úředník u soukromých firem. Do svého zatčení v roce 1953 působil jako administrativní pracovník postupně v několika podnicích. V poválečných letech se stal členem OV ČSL v Ústí nad Labem, v únoru 1948 byl však jako nepřítel lidovědemokratického zřízení vyakčněn. Balzer měl i po komunistickém převratu zůstat v kontaktu s bývalými poslanci ČSL⁵⁴, od nichž měl obdržet instrukce k vytvoření protistátní organizace na Ústecku, složené z národních socialistů a členů ČSL. Jejím úkolem bylo narušovat oficiální politiku státu. V této věci se Balzer obrátil na Františka Zajíčka, bývalého národního socialistu.⁵⁵ Společně zhotovovali a šířili protistátní letáky, opatrovali chemikálie na výrobu výbušnin a jedy strychnin a cyankáli. Balzer se pak účastnil jedné destrukční akce na železnici, kterou organizoval Zajíček. V okolí Prahy bylo na předem určené tratě rozmístěno několik náloží. Celá akce měla být záměrně naplánovaná na dobu konání IX. sjezdu KSČ v Praze. Její realizací by byl narušen průběh sjezdu a ochromena vlaková doprava. Dalšími akcí se Balzer již neúčastnil, ale s Františkem Zajíčkem zůstal v kontaktu. Opatroval tajné informace o hospodářské situaci na Ústecku, které byly určené do zahraničí. Zajíček ho naopak informoval o dalších akcích na železnici a úkrytech zbraní, výbušnin a jedů.

Během hlavního líčení se Josef Balzer k protistátní činnosti přiznal.⁵⁶ Popřel však, že by se stýkal s bývalými poslanci ČSL. Čteny byly výpovědi Františka Zajíčka a Josefa Kříže, které měly usvědčující charakter. Senát uznal Josefa Balzera vinným v plném rozsahu žaloby, dopustit se měl trestného činu velezrady⁵⁷ a vyzvědačství⁵⁸. Odsouzen

53 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 115, T 32/54. Josef Balzer – narozen 9. ledna 1920 v Bratislavě, úředník, zatčen 1. května 1953.

54 Zmiňování jsou Ing. Jindřich Synek, Bohumír Bunža a Ivo Ducháček.

55 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 110, T 16/54. František Zajíček – narozen 5. února 1896 v Ústí nad Labem, od roku 1920 pracoval u ČSD. Za druhé světové války se stal vedoucím odbojové partyzánské skupiny na Pardubicku. V poválečných letech působil v evakuační komisi okresní správní komise a na ONV v Ústí nad Labem. Měl stát v čele protistátní teroristické organizace, která plánovala destrukční akce na železnici, prováděla špionáž a shromažďovala zbraně a výbušniny. Proces se skupinou František Zajíček a spol. se uskutečnil ve dnech 30.–31. března 1954 a byl jako jeden z mála přístupný veřejnosti. František Zajíček byl odsouzen k trestu smrti, dále padly dva tresty doživotí a zbylých osm osob bylo odsouzeno celkem k 143 letům odnětí svobody. Více k Františku Zajíčkovi viz HONZÍKOVÁ, Miluše – KAISER, Vladimír: *In Memoriam František Zajíček 1896–1954. K příležitosti odhalení pamětní desky na nádraží Ústí nad Labem-západ 24. února 2006*. Město Ústí nad Labem, Ústí nad Labem 2006.

56 Hlavní líčení se konalo dne 17. června 1954. Předseda senátu JUDr. Oldřich Kubáněk, pomocní soudci Josef Rainer a František Rychtařík, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájce ex offio JUDr. Josef Rychetský.

57 Dle § 78 odst. 1 písm. c/, odst. 2 písm. a/, odst. 3 písm. d/ a f/ tr. z.

58 Dle § 86 odst. 1, odst. 2 písm. a/ tr. z.

Ivana Rapavá

byl na doživotí. V důsledku velmi špatného zdravotního stavu mu byl v roce 1955 trest snížen na 25 let. Ještě v témže roce Josef Balzer zemřel.

Josef Balzer, 17. června 1954

obžalovaný	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ⁵⁹	amnestie
Balzer Josef	velezrada a vyzvědačství	doživotí	1955 trest snížen na 25 let

Nepřímo byla kvůli činnosti ústecké KDS odsouzena i Růžena Bedlivá, úřednice z Ústí nad Labem.⁶⁰ Již od roku 1949 měla vědět o spolupráci svého bývalého manžela Františka Šembery s KDS. V této věci byla 1. října 1953 vyslýchána bezpečnostními orgány. O skutečnostech, které jí byly sděleny při výslechu, měla mlčet. Obžalovaná je však prozradila svému současnému manželovi Bohumilu Bedlivému. Společně pak varovali osoby, o nichž se jednalo při výslechu, a zničili ilegální tiskoviny. Při posuzování viny Růženě Bedlivé polehčilo, že se k trestné činnosti přiznala. Naopak jí přitížila skutečnost, že pocházela z živnostenské rodiny a po válce si sama založila živnost, byla tedy *zvyklá žít na úkor pracujících tříd*. Bedlivá byla odsouzena ke dvěma a půl roku odnětí svobody a dočasně ztrátě občanských práv za trestné činy neoznámení trestného činu⁶¹, ohrožení státního tajemství⁶² a nadřezování⁶³.

Růžena Bedlivá, 19. ledna 1954

obžalovaná	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ⁶⁴	amnestie
Bedlivá Růžena	neoznámení trestného činu, ohrožení státního tajemství, nadřezování	2,5 roku	-----

59 Vedle trestu odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle ust. § 78 odst. 4 tr. z. propadlo celé Balzerovo jmění ve prospěch státu. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratil občanská práva navždy. Dle § 68 odst. 1 tr. z. byl povinen zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměnu svému obhájci.

60 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 103, T 1/54. Růžena Bedlivá – narozena 6. srpna 1908 v Lomnici nad Lužnicí, okres Třeboň, úřednice na ředitelství Chemodrogy, zatčena 5. října 1953.

61 Dle § 165 odst. 1 tr. z.

62 Dle § 88 odst. 1 tr. z.

63 Dle § 163 odst. 2 tr. z. Hlavní líčení proběhlo dne 19. ledna 1954. Předseda senátu JUDr. Oldřich Kubánek, pomocní soudci Josef Rainer a František Vladyka, prokurátor JUDr. Vladimír Flégl.

64 Vedle trestu odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratila občanská práva na dobu 4 let. Dle § 68 odst. 1 tr. z. byla povinna zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměnu svému obhájci.

65 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 101, T 37/53. František Knotek – bývalý krajský tajemník ČSL, zatčen 7. února 1953.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

Údajná protistátní činnost téměř všech dosud jmenovaných skupin či jednotlivců v rámci ústecké KDS byla propojena osobou Františka Knotka.⁶⁵ Ve světle svědeckých výpovědí všech souzených se jedná o osobu přinejmenším rozporuplnou. František Knotek se narodil 7. ledna 1920 v Roudnici nad Labem. Chtěl se stát knězem, a tak nastoupil do kněžského semináře, který úspěšně absolvoval. Jeho záměr pokračovat v teologických studiích ovšem narušila válka. Po jejím skončení v roce 1945 na teologická studia již nenavázal a rozhodl se pro práva. Ani zde mu ale nebylo umožněno, aby studia úspěšně dokončil. Pro neodpovídající třídní původ byl po Únoru 1948 z právnické fakulty vyloučen. Co se týče politických aktivit, František Knotek se vždy hlásil k lidoveckému proudu. Od mládí byl členem ČSL, po roce 1945 se vypracoval do funkce okresního tajemníka ČSL v Roudnici nad Labem a posléze zastával dokonce funkci krajského tajemníka ČSL v Ústí nad Labem. Po únorovém převratu byl jedním z těch, kteří s postupem komunistů nesouhlasili. Předpokládal, že se jejich vláda brzy zhroutí a ČSL obnoví svoji činnost v původním rozsahu. Za tímto účelem udržoval kontakt s bývalými funkcionáři ČSL. Byl zatčen již 7. února 1953, tedy o celý rok dříve než všichni ostatní členové skupin spojených s činností KDS. Byl vyšetřován v rámci skupiny Milan Skalický a spol.⁶⁶ Jednalo se spíše o hospodářskou kauzu, kterou lze začlenit do řady procesů s tzv. Zelenou internacionálou. Obžalovaní tvořili různorodou skupinu, a jak je patrné, každý měl zřejmě reprezentovat určitou společenskou třídu či politickou stranu.⁶⁷ Celý proces měl potom vyznít jako potvrzení spolupráce lidí nepřátelských vůči lidovědemokratickému zřízení a jako důkaz jejich protistátních aktivit. Začlenění Františka Knotka do této skupiny bylo zcela účelové, plnil roli představitele lidoveckého křídla a vzhledem ke svým dřívějším teologickým studiím a trvajícímu přátelství s roudnickým duchovním Josefem Pikorou představoval rovněž propojení s katolickou církví. Dle žaloby měl na Roudnicku založit protistátní lidoveckou organizaci Zora. Přes Josefa Pikoru údajně navázal spojení s další protistátní skupinou Kotva, již založil Milan Skalický. Podle jeho instrukcí měl Knotek zajišťovat finanční prostředky, shromažďovat špionážní zprávy a předávat je zahraničním agentům, pomáhat jim s nalezením úkrytu a konečně se měl podílet na rozšiřování nákaz a škůdců, čímž chtěl sabotovat hospodářství na venkově. František Knotek svou vinu potvrdil v plném rozsahu obžaloby. Jak sám později přiznal, při

66 Milan Skalický - narozen 13. července 1921 v Přelouči, technický úředník n. p. Agrostroj v Roudnici nad Labem, zatčen 27. května 1952, Josef Kalík - narozen 14. ledna 1921 v Budyni nad Ohří, okres Roudnice nad Labem, úředník hospodářského družstva v Lovosicích, zatčen 27. května 1952, Vlastimil Frúhauf - narozen 30. července 1922 v Lounech, učitel na SŠ v Mšeném, zatčen 28. dubna 1953, Josef Studenička - narozen 12. listopadu 1888 v Břežanech nad Ohří, okres Roudnice nad Labem, statkář, z výkonu trestu převzat do vyšetřovací vazby 22. ledna 1953, Josef Krejčí - narozen 8. srpna 1910 v Černochově, okres Louny, obchodník, později vedoucí technické údržby n. p. Severočeské mlýny, zatčen 27. května 1952, Alois Kváš - narozen 17. června 1900 v Senožatech, okres Humpolec, obchodník, později řidič ČSAD v Libochovicích, zatčen 27. listopadu 1952, Stanislav Jirsa - narozen 29. prosince 1919 v Roudnici nad Labem, učitel na gymnáziu v Chomutově, zatčen 3. července 1953, a František Knotek.

67 Např. Stanislav Jirsa byl synovcem dr. Petra Zenkla, v procesu tedy představoval národněsocialistické křídlo. František Knotek zase reprezentoval lidovce. Milan Skalický byl v procesu zástupcem agrárníků a představitelem tzv. vesnických bohatců.

Ivana Rapavá

výsleších na něj byl činěn značný psychický nátlak.⁶⁸ Během hlavního líčení⁶⁹ dokonce přiznal spojení s bývalými lidovci v emigraci, Helenou Koželuhovou a dr. Adolfem Procházkou, od nichž měl přes Antonína Kozla získávat instrukce k protistátní činnosti. Doznal také, že se účastnil příprav útěku biskupa Štěpána Trochty do zahraničí. Knotek tedy pravděpodobně pod vlivem vyšetřovatelů, jak bude patrné níže, v porovnání s žalobou významně rozšířil svoji trestnou činnost, což se také projevilo v závěrečném rozsudku a výši trestu. Byl uznán vinným ze spáchání trestného činu velezrady a vyzvědačství a odsouzen k trestu odnětí svobody na 25 let. Po Skalickém, který byl odsouzen na doživotí, se jednalo o druhý nejvyšší trest.

Během následujících let se většina odsouzených dožadovala obnovy trestního řízení, a to mimo jiné s poukazem na užití nezákonných vyšetřovacích metod. Případ byl nakonec předán k prošetření Inspekci ministra vnitra, která shromáždila značné množství výpovědí. Během šetření byli osloveni jak samotní odsouzení a svědci, většinou rovněž odsouzení v jiných procesech, tak jednotliví vyšetřovatelé, kteří se na výsleších podíleli, a strážní tehdy působící ve vazební věznici v Litoměřicích. Výpovědi odsouzených o metodách výsledků se víceméně shodují a jsou důkazem zcela nestandardního postupu při vyšetřování. Milan Skalický uvedl: *Tento referent (Skalický jej identifikoval podle předložené fotografie – pozn. aut.)⁷⁰ mě vyslýchal bez přerušení ve dne i v noci po dobu deseti dnů. Potom mě nechal den nebo dva odpočinout a noční výslechy střídané s denními se opakovaly. Po dobu šesti týdnů jsem neměl dovoleno si lehnout ani sednout. U výslechu, který trval osm i více hodin, jsem musel stát. Na cele jsem byl nucen chodit. Takřka po celou dobu jeho vyšetřování bral mě klouby prstů za bradu tak, že jsem měl na této krevní podlitiny. Mimo to mě bral za blůzu u krku a tloukl se mnou o zeď tak, že jsem měl na zádech taktéž krevní podlitiny. K výslechu jsem byl voděn i vyslýchán u něho zásadně se spoutanýma rukama vzadu. Po příchodu do kanceláře musel jsem se otočit a referent mě stiskl svěrací pouta na ruku tak, že mě tyto následkem špatného krevního oběhu modraly. Při některých výsleších tloukl mě nataženými prsty do žaludku a břicha, neb mě nadával všech možných nadávek a současně nadával i mé matce, o níž říkal, že je „kurva a svině“. Od něho jsem také dostal největší počet temnice, kde jsem byl nucen po celou dobu chodit. Temnice jsem dostával od dvanácti hodin a byl jsem také v této celý týden. Když jsem byl již tak unaven, že jsem nemohl v temnici chodit, byla mně do temnice příslušníky vězeňské stráže nalita voda do výše asi pěti až šesti centimetrů, ve které jsem musel taktéž chodit.⁷¹ Kromě nadávek a urážek, dlouhodobých⁷², udržovacích, nočních i denních výsledků, častého nařízení temnice a absolutního ne-*

68 František Knotek poskytl rozhovor Ludmile Vrkočové (datace rozhovoru neuvedena), v němž popisuje zejména podmínky při vyšetřování, průběh procesu, věznění a problémy po propuštění. VRKOČOVÁ, Ludmila (ed.): *Svědectví. Osudy politických vězňů 1947–1976*. Ludmila Vrkočová, Praha 2007, s. 273–290.

69 Hlavní líčení probíhalo ve dnech 15.–16. prosince 1953. Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci Marie Boukalová a Oldřich Jaroš, prokurátor JUDr. Vladimír Flégl.

70 S největší pravděpodobností se jednalo o náčelníka Josefa Řezníčka. S ním byl totiž 11. září 1956 veden výslech, v němž reagoval na obvinění vznesená Skalickým.

71 Výpovědní protokol byl sepsán s Milanem Skalickým 4. září 1956 v Litoměřicích.

72 Dle výpovědi por. Karla Štěrby trvaly dlouhodobé výslechy více než osm hodin. Probíhat měly i tzv. houževnaté výslechy, které se vyznačovaly tvrdostí. Výpovědní protokol byl s por. Štěrbou sepsán 6. září 1956 v Litoměřicích.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

dostatku spánku si všichni stěžovali na násilí a omezování stravy⁷³. Oblíbeným způsobem, jak si na vyšetřovaném vynutit přiznání, bylo vydírání skrze rodinné příslušníky či vyhrožování absolutním trestem. Destruktivně na obžalované působila dlouhá samovazba. Stanislav Jirsa k tomu poznamenal: *Po mém zatčení (3. července 1953 – pozn. aut.) a převzetí do Litoměřic v roce 1953 byl jsem dán na celu (samotka), kde jsem byl až do 13. listopadu 1953. Dlouhodobou samovazbou byl jsem tak nervově vyčerpán, že jsem při vyšetřování uváděl i takové okolnosti, které nebyly pravdivé, jen proto, abych ukončil své vyšetřování a byl jsem dán na nějakou společnou celu. V samovazbě jsem podléhal často halucinacím, viděl jsem různé představy [...] V tomto stavu byl se mnou sepsován můj protokol, který nakonec neodpovídal pravdě.*⁷⁴ Tlak dle výpovědí sílil před konáním hlavního líčení. Obžalovaní byli nuceni učit se sepsané protokoly nazpaměť a vyšetřovatelé jim důrazně vštepovali, že se mají držet výhradně textu výpovědních protokolů.

Při šetření Inspekce ministra vnitra dotazovaní vyšetřovatelé de facto potvrzovali svědectví odsouzených. Daná obvinění se ovšem snažili bagatelizovat a částečně omlouvat. Z výpovědí vyplynulo, že do jednotlivých cel byli nasazeni spolupracovníci, kteří podávali agenturní zprávy. V některých celách byl umístěn odposlech, jímž se získávaly informace následně využité při výslechu. K vyšetřování daného případu byl přizván i sovětský poradce.⁷⁵ Ppor. Kamil Fontán popsal, jak vznikaly závěrečné výpovědní protokoly, které měly zaznít před soudem: *Pokud se týká závěrečných soudních protokolů, byly tyto vypracovány tak, že vyšetřovací pracovník napřed sám, bez přítomnosti vyšetřovance, sestavil protokol z dílčích protokolů. Každý takový koncept soudního protokolu byl předložen náčelníku odboru, a teprve po jeho schválení, případně opravě, byl protokol napsán na čistopis, a to v přítomnosti vyšetřovance. V případě akce „Obřě“ (takto StB nazývala případ Milana Skalického a spol. a zásah proti jeho účastníkům – pozn. aut) předkládal náčelník odboru koncept žaloby a snad i protokolů ke schválení správě vyšetřování v Praze.*⁷⁶ Bez rozpaků dále vypověděl, co museli obžalovaní podstoupit přibližně čtrnáct dní před hlavním líčením: *Před procesem byli všichni vyšetřovanci, tedy i ti, jež jsem měl přiděleny já, seznamováni se svými soudními protokoly a byly s nimi prováděny tzv. udržovací výslechy, jež spočívaly v tom, že protokol byl s vyšetřovancem znovu probírán, aby tento svůj protokol ovládal.* Por. Josef Protiva okolnosti sestavování protokolů stejně jako brutální metody vyšetřování potvrdil. Obžalovaní dle jeho výpovědi chodili k výslechům se zavázanýma očima a v poutech, která jim mnohdy nesundali po celou dobu výslechu. Připustil, že sestavování protokolů vyšetřovateli nebylo objektivní. Dále uvedl, že se vyšetřovatelům nepodařilo prokázat rozšiřování nákaz a škůdců, vycházeli pouze z nepřímých svědectví a vynucených výpovědí. Por. František Leták objasnil, proč bylo v zájmu vyšetřovatelů vést dlouhé výslechy: *Situace v té době byla taková, že se zde razilo provádění co nejdlejších výslechů a v tom duchu probíhala na odboru soutěž o nejdlejší výslechové časy (souhrnně) a nejaktivnější výsledky. Z toho důvodu byli také vyšetřovanci dlouho u výsle-*

73 Nejednalo se přitom o krátkodobé omezení. Josef Krejčí uvedl, že celé dva měsíce dostával poloviční přiděl stravy. Výpovědní protokol s ním byl sepsán 4. září 1956 v Litoměřicích.

74 Výpovědní protokol byl sepsán se Stanislavem Jirsou 10. září 1956 v Praze.

75 Bližší informace neuvedeny.

76 Výpovědní protokol byl sepsán s ppor. Kamilem Fontánem 6. září 1956 v Chomutově.

Ivana Rapavá

chů i nočních a dostávali také temnice i snižování dávek jídla. Někdy tyto tresty byly dávány za drzé chování při výslechu, ale i též za to, když nechtěl vyšetřovaný vypovídat.⁷⁷

Také František Knotek byl dotazován na způsob vyšetřování. Jeho svědectví o charakteru výslechů, chování a jednání vyšetřovatelů v podstatě nevybočují z řady ostatních svědectví: *Vyšetřující referenti při výslechu poukazovali na to, že moji společníci v trestné činnosti se přiznávají, zatímco já tvrději setrávám v zakrývání skutečností. Bylo mně poukazováno na to, že mají větší přiděly jídla a [...] že když se nepřiznám, stihne mě stejný trest jako K. H. Franka a Tlustého⁷⁸, o nichž jsem věděl, že byli odsouzeni k trestu smrti. Při vyšetřování bylo hovořeno také o tom, že mně budou přivedeni svědkové, které ani neznám, a kteří mi řeknou do očí, že od Skalického převzali náказu a že soud mé výpovědi neuvěří po jejich svědeckých výpovědích. Tito svědkové (jednalo se o spoluobviněné Josefa Krejčího a Josefa Kalika – pozn. aut.) mi později byli předvedeni a při konfrontaci se mnou skutečně hovořili o tom, že od Skalického náказu k rozšiřování obdrželi. [...] Při výsleších bylo stále poukazováno na to, že lžu. V důsledku toho byla mně vyšetřujícími referenty dána temnice. První temnici jsem dostal po nočním výslechu 10. února 1953, a to dvanáct hodin přes den. Z temnice jsem šel přímo k nočnímu výslechu. Druhou temnici jsem dostal 13. února 1953 po nočním výslechu ve tři hodiny ráno, která trvala dvacet čtyři hodin. V této temnici jsem měl po celou dobu pouta na rukách. V temnici jsem nesměl spát a byl jsem nucen chodit po celou dobu dokola. Během doby dvaceti čtyř hodin jsem vyměnil několik temnic, z nichž jedna měla na podlaze asi pět centimetrů vody [...]. Po skončení temnice byl jsem referentem zavolán ihned k výslechu.⁷⁹ Protože František Knotek vyšetřovatelům nesdělil požadovaná jména osob, jimž měl náказы a škůdce předat, byl podle svých slov do temnice umístěn potřeť, a to na čtyřicet osm hodin. Vlivem těchto vyšetřovacích metod se nakonec k hospodářskému deliktu přiznal. Podobně popsal průběh vyšetřování Knotka ve věci rozšiřování náказ a škůdců i jeden z vyšetřovatelů. Por. Šterba prý měl určité pochybnosti o věrohodnosti výpovědí obžalovaného, protože ten svoje výpovědi měnil v závislosti na podmínkách vyšetřování. Když byl totiž vyslýchán zpočátku, trestný čin odmítal a nedokázal popsat, jak k rozšiřování náказ došlo, ale po návratu z temnice se naopak k trestnému činu sám přiznával. Když byl Knotek přiveden k výslechu po třetí temnici, podrobně popsal i to, jak a komu náказы předal.*

Shrneme-li výsledky šetření Inspekce ministra vnitra, dojdeme k závěru, že během vyšetřování docházelo k celé řadě nezákonností. V závěrečné zprávě se konstatuje, že obvinění z rozšiřování náказ a škůdců nebylo podloženo žádnými dokumenty a důkazy. Rovněž spojení s údajným agentem Šebkem, předávání důležitých informací do zahraničí a využívání tajné vysíláčky nebylo nijak potvrzeno. V případě odsouze-

77 Výpovědní protokol byl sepsán s Františkem Letákem 5. září 1956 v Litoměřicích.

78 Jednalo se o Václava Tlustého, sedláka z Kostelce nad Ohří a bývalého krajského tajemníka agrární strany. Tlustý byl považován za vedoucí osobu bývalých agrárníků v Ústeckém kraji a jako takový se dostal do čela skupiny obžalovaných v souvislosti s tzv. Zelenou internacionálou. Proces proběhl ve dnech 25.–27. června 1952, tedy v období mezi dvěma hlavními procesy s tzv. Zelenou internacionálou, pražským a brněnským. Václav Tlustý byl odsouzen k trestu smrti. Po odvolání mu byl trest snižen na doživotí a na základě amnestie z roku 1955 dokonce na 25 let. Více k procesu DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Navzdory nenávisti a mstě*, s. 23–26, 119–120 a 186–187.

79 Výpovědní protokol byl sepsán s Františkem Knotkem 27. srpna 1956 v Litoměřicích.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

ného Stanislava Jirsy se nepodařilo prokázat, že by byl v kontaktu se svým strýcem dr. Petrem Zenklem a že od něho dostával instrukce k ilegální činnosti. Vyšetřovatelům inspekce se tedy na základě výpovědí odsouzených a svědků podařilo prokázat pouze existenci skupiny s názvem Kotva. Ostatní trestná činnost byla vymyšlena či zkreslena a přiznání k ní na obžalovaných vynuceno. Co se týče způsobu vyšetřování, zpráva opatrně přiznává, že bylo u všech vyšetřovaných použito nesprávných metod a že se vyšetřovatelé dopustili *velké řady chyb a nedostatků, které měly značný vliv na doznání osob*. Při šetření Inspekce ministra vnitra nebyl ze zdravotních důvodů vyslechnut bývalý náčelník vyšetřovacího odboru npor. Kuba⁸⁰, který do jisté míry určoval, jak bude vyšetřování probíhat, nařizoval temnice, snížení dávek stravy, konfrontace, délku a charakter výslechů aj.

Po vynesení rozsudku nad skupinou kolem Milana Skalického byli všichni až na Františka Knotka umístěni do věznic a následně přiřazeni do pracovních táborů. Knotek byl jako jediný převezen zpět do vyšetřovací vazby v Litoměřicích, měl se stát klíčovým svědkem v kauzách s představiteli KDS. V tuto dobu se už totiž pracovalo na sestavování skupin KDS na Ústecku a chystalo se zatčení jejich členů. Přestože v procesu Skalický a spol. aktivity Knotka v KDS zmíněny nebyly, nyní se na ně účelově kladl důraz. Využití Františka Knotka jako klíčového svědka vycházelo jednak z jeho předúnorových politických aktivit v rámci ČSL, většinu obviněných totiž díky svým funkcím skutečně znal, jednak z příbuzenského vztahu s Jiřím Laubem, který se v roce 1946 oženil s jeho sestrou Marií. Knotek tedy bez pochyby zapadl do mozaiky obviněných v procesech s KDS a jeho svědectví byla navzdory značným rozporům považována za přesvědčivá a rozhodující.

Přestože výše zmíněné metody vyšetřování uplatněné na Františku Knotkovi nás vedou k přesvědčení, že svá svědectví učinil pod značným tlakem, přece jen v jeho případě zůstává určitý stín pochybnosti. Je zarážející, že neochvějně, přesvědčivě a celkem zarytě svědčil proti své sestře Marii i švagrovi Jiřímu Laubemu. Od samého počátku svého švagra usvědčoval a na své výpovědi kupodivu setrval i během vyšetřování Inspekce ministra vnitra, kdy ostatní svá obvinění odvolávali či upřesňovali, a ještě v obnoveném trestním řízení v roce 1958 svědčil proti Laubemu a Běloubkovi. Por. Štěrba dokonce uvedl, že o propojení s Laubem je Knotek informoval zcela bez vyzvání a naopak vyšetřovatelům způsobil zpočátku potíže, protože s touto výpovědí nepočítali a nezapadala jim do koncepce. Jiří Laube a Jaroslav Běloubek tak byli obviněni z rozšiřování nákaz a škůdců pouze na základě Knotkovy výpovědi. Další jeho výpovědi měly pro mnoho souzených osob rovněž usvědčující charakter. I tato skutečnost je částečně pochopitelná. Možnost, že byl Knotek ke všem výpovědím donucen, lze považovat za reálnou. Ostatní souzení většinou lživé výpovědi spoluobviněných do jisté míry chápali. Věděli totiž, že k tomu byli vyšetřovateli s největší pravděpodobností přinuceni, stejně jako oni sami byli přinuceni lživě svědčit proti ostatním. O Knotkovi se ovšem ti, kteří s ním přišli do kontaktu a byli jím usvědčeni, v žádostech o obnovu trestního řízení vyjadřují s citelným despektem a pohrdáním.⁸¹ On sám po

80 U npor. Kuby propukla jakási nervová choroba. Nacházel se proto v ústavu pro duševně choré.

81 Jednalo se zejména o odsouzené Laubeho, Běloubka a Vodsedálka.

Ivana Rapavá

letech uvedl, že během vyšetřování často trpěl halucinacemi: *Protože jak se točíte ve tmě dokola, tak ztrácíte orientaci i schopnost soustředěně myslet, měl jsem různé halucinace, a tudíž jsem potom podepisoval to, co mi bylo předloženo. Když jsem potom přišel k sobě, tak jsem odvolal ty svoje výpovědi, načež jsem znova musel prodělat tu „přípravu“ v cele, takže nakonec jsem podepsal ten protokol, který dostal ten referent za úkol z nás vydobýt.*⁸² Jeho svědectví pokračuje zajímavou poznámkou na adresu vyšetřovatelů: *...často mě ten vyšetřovatel prosil: „Prosím vás, příznejte se, dyť já jsem taky jenom člověk.“ Takže bylo vidět, že někdy ani oni sami s tím nesouhlasili, ale už byli pod tlakem, že museli z nás dostat tu výpověď, kterou jim nadřizování nadiktovali.*⁸³ Jisté je, že František Knotek při vyšetřování skupin KDS skutečně byl pod silným psychickým tlakem a ve stavu fyzického vyčerpání. Křivá svědectví na něm mohla být vynucována násilím, temnicemi, snižováním výměřů stravy, vyhrožováním a jinými nestandardními postupy. V porovnání s ostatními mohl být také vydírán skutečností, že bude jeho případ obnoven a trest případně zvýšen. Přesto udivuje množství jím usvědčených osob a jeho svědectví proti sestře Marii a jejímu manželovi Jiřímu Laubemu.

Vedení KDS v Ústí nad Labem tedy tvořila především skupina kolem Karla Vaňka. Její hlavní členové, kromě Vaňka se jednalo o Josefa Kříže, Jiřího Laubeho a Karla Žižku, navazovali kontakty s dalšími bývalými členy ČSL a snažili se je zapojit do činnosti KDS nebo od nich alespoň získat příslib případné spolupráce. Tímto způsobem byli osloveni Otakar Pokorný, Jaroslav Běloubek, Jaromír Vodseďálek, Kamil Švábík, Sylvestr Klement, Ladislav Záleský a Jaroslav Lambert. Naopak František Knotek, Bedřich Kozel a Josef Balzer se do činnosti KDS zapojili sami a samostatně také navazovali kontakty s ostatními bývalými lidovci. Je zřejmé, že členové nejužšího vedení KDS v Ústí nad Labem byli s činností a zájmy KDS obeznámeni. Jaký charakter však měla jejich činnost doopravdy a do jaké míry o svých záměrech v rámci KDS informovali údajné důvěrníky, nelze přesně určit.

Krajské vedení KDS v Mostě, v trestní agendě KS v Ústí nad Labem označované jako kauza Jaroslav Mařák a spol., tvořilo sedm bývalých členů lidové strany.⁸⁴ Jeho hlavními představiteli byli Jaroslav Mařák a Jan Hromada, v letech 1946–1948 předseda OV ČSL v Mostě. Žaloba je vinila z vydávání a rozšiřování protistátně laděného letáku *Přípravný výbor KDS*, který byl rozoslán bývalým členům ČSL, a z produkce a distribuce časopisu *Výboj*. Obžalovaní byli prostřednictvím Antonína Kozla, bývalého krajského tajemníka ČSL v Ústí nad Labem, v kontaktu s dr. Hostičkou, kterému předávali tajné zprávy z Mostecka. Mařák i Hromada údajně opatrovali zbraně, náboje

82 VRKOČOVÁ, Ludmila (ed.): *Svědectví. Osudy politických vězňů 1947–1976*, s. 277–280.

83 Tamtéž, s. 280.

84 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 123, T 51/54. Jaroslav Mařák – narozen 1. dubna 1919 v Košticích, okres Lovosice, statista divadla v Mostě, zatčen 11. března 1954, Arnošt Adámek – narozen 3. srpna 1917 ve Vojtěchově, okres Hlinsko, úředník Energotrustu, zatčen 26. února 1954, Jan Hromada – narozen 5. listopadu 1917 v Mostě, bývalý továrník, toho času investiční úředník v Mostě, zatčen 26. dubna 1954, Kliment Stehlík – narozen 9. listopadu 1921 v Boleradicích, okres Hustopeče, zámečník ČSD, zatčen 26. dubna 1954, Jaroslav Machek – narozen 4. dubna 1926 v Bezníkách, okres Hořice, úředník v Mostě, zatčen 27. května 1954, Václav Čermák – narozen 8. září 1912 v Hrochově Týnci, učitel, toho času úředník, zatčen 26. dubna 1954, Jiří Červený – narozen 22. září 1922 v Ostravě, dozorce posunu, zatčen 5. června 1954.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

a výbušniny. Po Únoru 1948 začal Hromada organizovat schůzky bývalých členů ČSL ve svém bytě, později se iniciativy údajně chopil Mařák. Podle slov obžalovaných to byla zpočátku setkání přátelská, později schůzky politického charakteru. Dalšími obviněnými byli Kliment Stehlík, Václav Čermák a Jiří Červený. Všichni jmenovaní měli být kromě KDS ještě členy jiné ilegální organizace, která údajně sdružovala *fanatické katolíky*.⁸⁵ Účastnili se také schůzek na faře v Holešicích a v bohosudovském klášteře, které organizovali Josef Hádek a Karel Šupa.⁸⁶ Stehlík měl získat a mosteckému vedení KDS předat zprávu o síti potrubí ve Stalinových závodech v Záluží u Mostu a tajně, blíže nespecifikované údaje o železniční dopravě. Dále se měl provinít poskytnutím finančního příspěvku do sbírky na podporu kněží. Červený během hlavního líčení přiznal, že oslaboval pracovní morálku spolupracovníků ve Stalinových závodech, což bylo kvalifikováno jako sabotáž. Jeho přiznání ovšem působí poněkud strojeně. Výpověď zahrnuje fráze tohoto charakteru: *Chtěl jsem škodit našemu zřízení [...] Řekl jsem mu je (špionážní zprávy – pozn. aut.) proto, aby je mohl nepřátelsky použít.*⁸⁷ S největší pravděpodobností byl k těmto formulacím donucen. Učitele Václava Čermáka označila prokuratura jako *bigotně založeného a fanaticky věřícího katolíka*, který vyučoval děti *v reakčním duchu*.⁸⁸ Měl být osobně ve spojení s dr. Hostičkou. Posledními obviněnými ze skupiny Jaroslav Mařák a spol. byli Arnošt Adámek a Jaroslav Machek. Adámek byl ve spojení s Bohumilem Suppem, údajným členem vedení KDS v Písku, kterému měl předávat zprávy o činnosti KDS na Mostecku. Machek měl během výkonu vojenské služby ukrást několik zbraní a náboje, které předal Mařákově.

Kauzu Jaroslav Mařák a spol. projednával KS v Ústí nad Labem ve dnech 17. a 18. listopadu 1954.⁸⁹ Všichni obžalovaní byli uznáni vinnými ze spáchání trestného činu velezrady⁹⁰ a kromě Machka a Adámka z trestného činu vyzvědačství⁹¹. Ve věci pře-

85 Z žaloby je patrné, že vyšetřovatelé za onu ilegální organizaci považovali Katolickou akci, která skutečně existovala, a to již od roku 1922. Z podnětu papeže Pia XI. byla od počátku 20. let 20. století v mnoha zemích zakládána sdružení Katolické akce. Její členové se aktivně podíleli na církevním životě a pomáhali ve společnosti rozšiřovat zásady katolické víry. V Československu byly aktivity Katolické akce násilně ukončeny v červnu 1949, kdy se iniciativy chopil stát. Po celém území Československa začal zakládat výbory Katolické akce, jejichž členové měli veřejnosti objasňovat jednotlivé kroky v církevní politice státu. Skutečným cílem státem organizované Katolické akce bylo získat si veřejnost na svoji stranu a rozložit katolickou církev. Katolická akce ovšem nezaznamenala takové výsledky, které od ní byly očekávány. Její výbory postupně zanikaly a na veřejné mínění či katolickou církev jako celek neměly větší vliv. Ke Katolické akci více BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945–1989*. CDK, Brno 2007, s. 23–26, KAPLAN, Karel: *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. ÚSD AV ČR – Doplněk, Praha – Brno 1993, s. 76–94, VAŠKO, Václav: *Dům na skále 1. Církev zkoušená 1945 – začátek 1950*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 140–159.

86 Více viz následující kauza Josef Hádek a spol.

87 SOA *Litoměřice*, f. KS Ústí nad Labem, k. 123, T 51/54. Protokol o hlavním líčení.

88 Tamtéž. Rozsudek. Charakteristika Václava Čermáka v rozsudku byla převzata z posudku krajské prokuratury z 28. září 1954. Viz tamtéž.

89 Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci František Rychtařík a Josef Rainer, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájce ex offio JUDr. Rudolf Klimeš za Mařáka a Stehlíka, ex offio JUDr. Bohumil Kabelka za Adámka a Machka, ex offio JUDr. Zdeněk Hrazdira za Hromadu, Čermáka a Červeného.

90 Dle § 78 odst. 1 písm. a/, c/, odst. 2 písm. a/ tr. z.

91 Dle § 86 odst. 1, 2 písm. a/ tr. z.

Ivana Rapavá

dávání tajných zpráv píseckému vedení KDS byl Adámek zproštěn obžaloby. Všichni byli odsouzeni k vysokým trestům odnětí svobody.

Jaroslav Mařák a spol., 17. a 18. listopadu 1954

obžalování	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ⁹²	amnestie
Adámek Arnošt	velezrada	10 let	1960 propuštěn
Čermák Václav	velezrada, vyzvědačství	16 let	1960 propuštěn
Červený Jiří	velezrada	11 let	1960 propuštěn
Hromada Jan	velezrada, vyzvědačství	15 let	1960 propuštěn
Machek Jaroslav	velezrada	7 let	1960 propuštěn
Mařák Jaroslav	velezrada, vyzvědačství	15 let	1962 propuštěn
Stehlík Kliment	velezrada, vyzvědačství	6 let	1960 propuštěn

Proti rozsudku se odvolala Libuše Hromadová, manželka Jana Hromady, a z odsouzených pouze Jaroslav Mařák. Poukazoval na svůj dlouhotrvající vážný zdravotní stav, který do jisté míry přispěl k prohloubení víry a naopak negativně ovlivňoval jeho politické smýšlení.⁹³ Proti rozsudku se odvolal i krajský prokurátor Hlaváček, který odmítal uznání polehčujících okolností u Mařáka, Machka, Čermáka a Červeného. Naopak zdůraznil vysoký stupeň jejich společenské nebezpečnosti. U Václava Čermáka považoval za přítěžující okolnost, že založil ilegální skupinu Katolické akce, v jejímž rámci měl negativně působit při výchově dětí ve škole, rozvracet pracovní morálku a organizovat sabotážní akce. Pro všechny odsouzené prokurátor žádal podstatně vyšší tresty. 19. ledna 1955 proběhlo u Nejvyššího soudu v Praze odvolací řízení, při němž byly zvýšeny tresty Stehlíkovi a Machkovi na deset let, Červenému na třináct a Čermákovi na osmnáct let. Odvolání Libuše Hromadové ohledně výše trestu jejího manžela bylo určeno k samostatnému projednání. Nejvyšší soud nakonec 24. února 1955 odvolání Hromadové zamítl, na žádost prokurátora byl Hromadovi trest nao-

92 Vedle trestů odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle ust. § 78 odst. 4 tr. z. propadlo celé jmění Mařáka, Hromady, Čermáka a Červeného a polovina jmění ostatních ve prospěch státu. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratili občanská práva: Mařák, Hromada, Čermák, Červený a Adámek na 10 let a Machek a Stehlík na 6 let. Dle § 68 odst. 1 tr. z. byli všichni povinni zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměny svým obhájcům.

93 Jaroslav Mařák byl od dětství postižen kožní tuberkulózou. Vzhledem k závažnosti onemocnění strávil v podstatě celé dětství a mládí v nemocnicích, a to pod silným vlivem řeholních sester. Neměl ukončeno ani základní vzdělání. Kožní choroba mu způsobila značné poškození obličeje, zcela mu zanikl nos, měl poškozený zrak, viděl pouze na jedno oko. V důsledku těchto viditelných defektů v obličeji žil úplně osamocně.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

pak zvýšen, a to z patnácti na osmnáct let. Veškeré žádosti o obnovu trestního řízení podávané v druhé polovině padesátých let byly zamítnuty.

Někteří členové mostecké, ale i ústecké KDS měli být v kontaktu s další skupinou, ve spisech vedenou jako Josef Hádek a spol.,⁹⁴ kterou tvořilo šest osob. Jednalo se o seskupení značně různorodé, sestavené s největší pravděpodobností pouze na základě účasti na několika schůzkách, nikoli na základě jakékoli širší spolupráce v rámci KDS. V čele skupiny měli stát katoličtí kněží Josef Hádek a Karel Šupa, kteří ke spolupráci postupně přizvali další obviněné – Ing. Karla Lajku, Ing. Josefa Machače a učitelky Jiřinu Pýchovou a Marii Bambasovou. Hádek i Šupa měli nezávisle na sobě organizovat tajné schůzky na faře v Holešicích a v bohosudovském klášteře. Těchto setkání se účastnili i výše zmínění Václav Čermák, Kliment Stehlík a Jiří Červený. Právě jejich přítomnost zřejmě způsobila, že celá skupina kolem Josefa Hádky byla začleněna do řady procesů s KDS. Přítom výpovědi Šupy, Pýchové a Bambasové jasně naznačují, že o existenci a aktivitách KDS neměli ani ponětí. Věděli o ní alespoň částečně Lajka, Machek a samotný Hádek, a to od Laubeho z Ústí nad Labem a později rovněž od Čermáka a Mařáka z Mostu. Co se týká vlastních setkání, z výpovědí obžalovaných je zřejmé, že se nejednalo o pravidelně organizované schůzky, jak se snažili vyšetřovatelé prokázat. Jejich setkávání lze označit spíše za náhodná. Většina obžalovaných navštěvovala Hádku z různých osobních důvodů, spíše tedy privátně. Více osob se setkávalo zpravidla na tzv. exerciciích, duchovních cvičeních, při nichž účastníci prohlubují svůj vztah k víře. Dále žaloba kladla Hádkovi za vinu, že měl od roku 1950 spolu s Františkem Rabasem⁹⁵, bývalým rektorem bohosloveckého semináře v Litoměřicích, připravovat a vést tajný kněžský seminář pro studenty, kteří odmítli studovat na státním kněžském semináři, a společně pro ně organizovat přednášky a vydávat studijní texty.⁹⁶ Rabasem měl být Hádek také jmenován tajným generálním

94 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 126, T 1/55. Josef Hádek – narozen 26. května 1922 v Bozkově, okres Semily, katolický duchovní, zatčen 30. dubna 1954, Ing. Karel Lajka – narozen 27. listopadu 1917 v České Třebové, technolog, zatčen 19. srpna 1954, Karel Šupa – narozen 19. ledna 1912 v Mutěnicích, okres Hodonín, katolický duchovní, toho času úředník, zatčen 18. srpna 1954, Ing. Josef Machač – narozen 9. listopadu 1920 v Boleradicích, okres Hustopeče, technolog, zatčen 18. srpna 1954, Jiřina Pýchová – narozena 26. listopadu 1919 v Hroubovicích, okres Chrudim, učitelka, zatčena 27. srpna 1954, Marie Bambasová – narozena 17. února 1924 v Dolní Lhotě, okres Dobříš, učitelka, zatčena 25. listopadu 1954.

95 František Rabas – narozen 20. září 1901 v Žatci, římskokatolický kněz, za první republiky působil v Ústavu pro výchovu kněžského dorostu v Praze, během války nastoupil jako profesor do kněžského semináře v Olomouci a v roce 1947 se stal rektorem semináře v Litoměřicích. V roce 1950, kdy byl seminář zrušen, se stal správcem farního úřadu v Litvínově. Tuto funkci zastával až do svého zatčení dne 15. ledna 1953. František Rabas byl vyšetřován společně s litoměřickým biskupem Štěpánem Trochou, Františkem Vlčkem a Bohumilem Landsmannem. Ve dnech 22.–23. července 1954 proběhlo hlavní líčení se skupinou Štěpán Trochta a spol. Všichni byli uznáni vinnými z trestných činů velezrady a vyzvědačství. Trochta byl odsouzen k trestu odnětí svobody ve výši 25 let, Rabas dostal 20, Vlček 15 a Landsmann 7 let. Více k samotnému procesu a dalšímu osudu Štěpána Trochty viz VAŠKO, Václav: *Dům na skále 2. Církev bojující 1950 – květen 1960*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007, s. 321–326.

96 Dle výpovědi Františka Rabase se nejednalo o jakoukoli organizovanou formu studia. Studentům pouze doporučil studijní literaturu a poskytl možnost soukromých konzultací, pokud by měli zájem. *Národní archiv* (dále jen NA), f. Nejvyšší soud v Praze, 1T 20/54 - NS.

Ivana Rapavá

vikářem pro litoměřickou diecézi.⁹⁷ Hádek toto obvinění odmítl a argumentoval tím, že byl jedním z nejmladších kněží a lze si jen těžko představit, že by mu Rabas svěřil tak zodpovědnou funkci.⁹⁸ V žalobě je dále uvedeno, že Hádek byl kromě KDS ještě členem jiné tajné organizace plnící příkazy Vatikánu. Jakékoli konkrétnější informace ovšem chybí. Měl také finančně podporovat rodiny osob odsouzených za protistátní činnost. Josef Hádek nejprve zmíněná obvinění potvrdil. Původní výpověď však pochází z doby, kdy se výrazně zhoršil jeho zdravotní stav,⁹⁹ musel být operován a přibližně tři měsíce hospitalizován. Později své příznání odvolal s tím, že jej učinil, když už měl velké bolesti a vůbec nedoufal, že přežije. Karel Šupa měl rovněž organizovat od roku 1949 tajné schůzky, tentokrát v klášteře v Bohosudově. Dle žaloby na setkáních vybízeli učitele Václava Čermáka, Marii Pýchovou a Marii Bambasovou, aby působili *na výchovu mládeže v duchu reakčně náboženských tendencí s úmyslem vychovávat z naší mládeže náboženské fanatiky s nepřátelským postojem k lidově demokratickému zřízení*.¹⁰⁰ Ve skutečnosti se ale jednalo o schůzky s ryze náboženským obsahem, kde účastníci prováděli duchovní cvičení. A protože se jednalo o učitele, diskutovali i o tom, jak mají učit, aby zůstali věrní katolické církvi a zároveň neporušovali předepsané osnovy. Šupa se měl také pravidelně setkávat s některými členy mosteckého i ústeckého vedení KDS a projednávat s nimi přípravu polického převratu. Inženýři Karel Lajka a Josef Machač byli zaměstnáni ve Stalinových závodech v Záluží u Mostu. Oba měli Františku Rabasovi vyrazovat tajné informace o organizaci, struktuře a personálním obsazení závodu. Lajka se měl navíc dopustit sabotáže, když jako projektant prodlužoval výstavbu zařízení na výrobu síranu amonného. Obě nařčení Lajka rezolutně odmítal a požadoval odborný posudek, který by zhodnotil jeho činnost v zaměstnání.

97 Po Únoru 1948 začala být čím dál častěji uplatňována nejrůznější proticírkevní opatření, mezi jinými také zatýkání či internování kněží. V krátké době tak hrozilo narušení církevních struktur, což by znamenalo, že by nemohla být zajištěna duchovní činnost v dosavadním rozsahu. Za této situace obdržel biskup Štěpán Trochta tzv. římské fakulty. Jednalo se o dokument vydaný papežem Piem XII., který rozšiřoval či zjednodušoval pravomoci duchovních v obtížných podmínkách. Na základě těchto tzv. fakult začala vznikat tajná struktura kněží, kteří měli v případě zatčení svého nadřízeného tajně zastávat jeho funkci, aby byl zachován duchovně-administrativní chod jednotlivých vikariátů. V litoměřické diecézi, která se rozkládá částečně na území Ústeckého kraje, byla rovněž založena určitá síť tajných vikářů. Většina z nich byla ovšem odhalena a později souzena. Mezi jinými např. zmiňovaný František Rabas – rektor bohosloveckého semináře a tajný zástupce generálního vikáře, který byl 23. července 1954 odsouzen Nejvyšším soudem v Praze na 20 let, Oldřich Mokry – tajný oblastní vikář pro Žatecko byl 12. července 1955 odsouzen KS v Ústí nad Labem na 8 let (*SOA Litoměřice*, f. KS Ústí nad Labem, k. 130, T 24/55), ThDr. Vojtěch Martinů – druhý tajný generální vikář a oblastní vikář pro Litoměřicko byl 20. dubna 1955 odsouzen KS v Liberci na 8 let (*tamtéž*, k. 176, T 34/60) a Jan Svatek, který měl vykonávat funkci zástupce druhého tajného generálního vikáře, byl 10. listopadu 1955 odsouzen KS v Ústí nad Labem na 12 let (*tamtéž*, k. 135, T 39/55). Více o tajné hierarchii kněží v litoměřické diecézi viz PLACHÝ, Jiří: Biskup Trochta v hodině velké zkoušky. In: *Securitas Imperii*, 2005, č. 11, s. 129–134.

98 Toto obvinění se zakládalo na výpovědi Františka Rabase, která ovšem v trestním spise chybí. Během vyšetřování kauzy Štěpán Trochta a spol. se Rabas o Josefu Hádkovi vůbec nezmínil, přestože zájem vyšetřovatelů směřoval právě k odhalení již zmíněné tajné struktury kněží v litoměřické diecézi. Je tedy pravděpodobné, že výpověď byla na Františku Rabasovi vynucena.

99 Došlo u něj k perforaci žaludečního vředu.

100 *SOA Litoměřice*, f. KS Ústí nad Labem, k. 126, T 1/55. Žaloba.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

Učitelka Marie Pýchová se měla řídit instrukcemi Šupy, tedy nerespektovat učební osnovy, *narušovat socialistickou výchovu mládeže ve školách* a finančně podporovat rodiny odsouzených osob. Marii Bambasovou žaloba sice nevinila z narušování výchovy, měla se však provinít účastí na dvou schůzkách a tím, že neoznámila jejich konání. Proti tomuto obvinění Bambasová protestovala. Nebyla si totiž vědoma protistátního charakteru schůzek, požadovala od Karla Šupy pouze několik informací, které se týkaly teorie náboženství.

Hlavní líčení se skupinou Josef Hádek a spol. se konalo 9. února 1955.¹⁰¹ Kromě Bambasové měli všichni obžalovaní spáchat trestný čin velezrady.¹⁰² Karel Lajka byl navíc uznán vinný ze spáchání trestného činu vyzvědačství¹⁰³ a sabotáže¹⁰⁴, kterým byl dle rozsudku *vinen přinejmenším částečně*. Soud totiž na základě odborných posudků konstatoval, že projekt navržený Lajkou byl správný a že zdržení při výstavbě daného zařízení bylo způsobeno především nedodržováním dodacích lhůt ze strany subdodavatelů. Na konečný verdikt o vině ovšem tato zásadní skutečnost neměla větší vliv. Marie Bambasová byla zproštěna obvinění z trestného činu neoznámení trestné činnosti¹⁰⁵ s tím, že od spáchání trestného činu již uplynula pětiletá promlčecí lhůta.

Josef Hádek a spol., 9. února 1955

obžalovaní	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ¹⁰⁶	amnestie
Hádek Josef	velezrada	14 let	1961 propuštěn
Lajka Karel	velezrada, sabotáž, vyzvědačství	14 let	----- ¹⁰⁷
Šupa Karel	velezrada	8 let	1960 propuštěn
Machač Josef	velezrada	3 roky	-----
Pýchová Jiřina	velezrada	6 let	1960 propuštěn
Bambasová Marie	neoznámení trestného činu	zproštěna, 2 roky	1955 propuštěn

101 Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci Josef Štembera a František Rychtařík, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájci JUDr. Karel Novák za Machače a Šupu, JUDr. Bohumil Kabelka za ostatní.

102 Dle § 78 odst. 1 písm. c/, odst. 2 písm. a/ tr. z.

103 Dle § 86 odst. 1 a odst. 2 písm. a/ tr. z.

104 Dle § 85 odst. 1 písm. a/ tr. z.

105 Dle § 165 odst. 1 tr. z.

106 Vedle trestů odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle ust. § 78 odst. 4 tr. z. propadlo celé jmění Hádky, Lajky a Šupy a polovina jmění Machače a Pýchové ve prospěch státu. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratili občanská práva: Hádek a Lajka na 10 let, Šupa na 8 let, Pýchová na 5 let a Machač na 3 roky. Dle § 68 odst. 1 tr. z. byli všichni povinni zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměny svým obhájcům.

107 Pokud nejsou napsány bližší informace, údaje o propuštění se nepodařilo dohledat.

Ivana Rapavá

Prokurátor se proti rozsudku odvolal, stejně tak odsouzený Karel Lajka. Dr. Hlaváček požadoval podstatně vyšší trest pro Josefa Machače, *nebot' míra společenské nebezpečnosti jeho trestné činnosti byla značná*,¹⁰⁸ a opětovně posouzení případu Marie Bambasové. KS v Ústí nad Labem došel původně k závěru, že se Bambasová účastnila tajné schůzky na počátku listopadu 1949, a protože vyšetřování bylo zahájeno 26. listopadu 1954, mělo tak dojít k uplynutí pětileté promlčecí lhůty. Prokurátorovi se však podařilo prokázat, že Bambasová byla přítomna ještě následující prosincové schůzce. Oporou pro toto tvrzení mu byly nové výpovědi svědků Pýchové, Šupy, Čermáka a samotné obžalované. Marie Bambasová předstoupila 2. března 1955 před senát Nejvyššího soudu v Praze. Byla uznána vinnou z trestného činu velezrady a odsouzena na dva roky. V případě Josefa Machače bylo odvolání prokurátora zamítnuto. 2. června 1955 projednal Nejvyšší soud v Praze odvolání Karla Lajky a dospěl k zajímavému závěru. Přestože z výpovědi většiny svědků vyplývá, že Lajka důrazně odmítl podíl na jakékoli protistátní činnosti, což soud koneckonců připustil, ve věci velezrady se opřel o výpověď jediného svědka, jímž byl Kliment Stehlík, a s rozhodnutím soudu první instance souhlasil. Pochybnosti ovšem vyjádřil u dalších obvinění. Za neprokázané považoval předávání tajných průmyslových zpráv Františku Rabasovi. Jediné zprávy, které mu Lajka poskytoval, se totiž týkaly kněží a věřících. Rovněž otázku sabotáže nepovažoval senát Nejvyššího soudu v Praze za plně objasněnou. Posudky odborníků a svědecké výpovědi kolegů Ing. Lajky se totiž v zásadních bodech rozcházejí. Bylo tedy potřeba provést opětovně šetření celého případu. I z toho důvodu vrátil Nejvyšší soud v Praze celou záležitost KS v Ústí nad Labem k dalšímu projednání. 23. listopadu 1955 zprostil KS v Ústí nad Labem Ing. Karla Lajku obvinění z trestných činů vyzvědačství a sabotáže. Co se týče sabotáže samotné, soud vyjmenoval velké množství nedostatků, pochybení a nedorozumění, která měla rozhodující vliv na míru úspěšnosti projektu výstavby zařízení na výrobu síranu amonného. Za jejich původce ovšem nebyl označen Ing. Lajka. Původní trest odnětí svobody ve výši čtrnácti let mu byl nakonec snížen na osm let.

Schůzek v klášteře v Bohosudově, na faře v Holešicích a jinde se účastnila i další učitelka, Marie Lejčková.¹⁰⁹ Jednalo se o tajné schůzky, které navštěvovali převážně učitelé. Dle žaloby měli projednávat způsob narušení výchovy dětí ve školách, nedodržování daných osnov a jiné otázky politického charakteru. Lejčková účast na schůzkách potvrdila, odmítala však jejich ilegální či protistátní smysl, hovořila o přátelských setkáních věřících lidí. Dále vypověděla, že na styl a obsah její výuky neměly schůzky žádný vliv. *Učila jsem tak, abych obstála a abych splnila minimální obsah*, pokud se týká stránky ideologické.¹¹⁰ Svědecké výpovědi Čermáka, Hádka a Stehlíka dokazovaly pouze přítomnost Lejčkové na několika schůzkách, nikoli aktivní spolupráci či její zapojení do jakékoli protistátní činnosti. Senát tyto výpovědi zohlednil a zprostil

108 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 126, T 1/55. Odvolání krajského prokurátora proti rozsudku KS v Ústí nad Labem, podané 26. února 1955.

109 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 138, T 6/56. Marie Lejčková – narozena 7. ledna 1922 v Praze, učitelka na střední škole, zatčena 27. ledna 1956.

110 Výpověď Lejčkové při hlavním líčení dne 27. dubna 1956.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

obžalovanou viny z trestného činu velezrady.¹¹¹ Marie Lejčková byla nakonec odsouzena za trestný čin sdružování proti republice¹¹² na dva roky odnětí svobody. Možnosti odvolání využil krajský prokurátor Oldřich Hlaváček, který požadoval vyšší trest. Jeho žádost však byla zamítnuta.

Marie Lejčková, 27. dubna 1956

obžalovaná	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ¹¹³	amnestie
Lejčková Marie	sdružování proti republice	2 roky	-----

S mosteckým vedením KDS byl ve spojení i učitel Karel Plachý.¹¹⁴ Jaroslav Mařák jej přibližně v polovině roku 1948 oslovil jako bývalého člena ČSL. Plachý se poté zúčastnil jedné schůzky, již bylo přítomno několik dalších bývalých členů lidové strany. Jan Hromada a Kliment Stehlík potvrdili přítomnost Plachého na schůzce, hodnotili však odlišně její význam a účel. Zatímco Hromada hovořil o přátelském setkání bez politického charakteru, Stehlík uvedl, že se jednalo o schůzku protistátní, na níž byl obžalovaný plně seznámen s ilegální činností KDS a souhlasil s funkcí po případném politickém převratu. Plachý výpověď Stehlíka jednoznačně odmítl. Potvrdil svou účast na jedné ze schůzek bývalých členů ČSL, trval ale na tom, že *na schůzce v mé přítomnosti se nemluvalo o protistátní činnosti, o přípravách zvratu. Nebylo tam za mé přítomnosti mluveno ani o funkci, kterou bych měl po zvratu vykonávat. Hovořilo se jen o křivdách, které byly způsobeny na některých osobách a kdo je způsobil.*¹¹⁵ Případ Karla Plachého si v průběhu vyšetřování vyžádal generální prokurátor s odůvodněním, *neboť je to se zřetelem na osobu pachatele nutné.*¹¹⁶ Ačkoli krajský prokurátor již vypracoval obžalobu, kauza byla bez dalšího vysvětlení předána Nejvyššímu soudu v Praze. Toto jednání a samo vysvětlení prokurátora se jeví přinejmenším jako zvláštní. Údajnou protistátní činnost Karla Plachého nelze vzhledem k činnosti ostatních členů KDS považovat za závažnou a jeho osobu za zvlášť významnou.¹¹⁷ Nejvyšší soud nezjistil žádné nové skutečnosti, žaloba generální prokuratury je totožná s žalobou KS v Ústí nad Labem.

111 Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci František Vondrák a František Rychtařík, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájce JUDr. Zdeněk Hrazdira.

112 Dle § 79 tr. z.

113 Vedle trestu odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratila Lejčková občanská práva na tři roky. Dle § 68 odst. 1 tr. z. byla povinna zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměnu svému obhájci.

114 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 129, T 18/55. Karel Plachý – narozen 21. května 1920 v Kňovicích, okres Sedlčany, učitel v Litvínově, zatčen 7. března 1955.

115 Tamtéž. Výpovědní protokol Karla Plachého, 16. května 1955.

116 Tamtéž. Oznámení generálního prokurátora o převzetí případu Karla Plachého, 11. června 1955.

117 Karel Plachý začal být politicky aktivní až po válce, do té doby nebyl organizován v žádné politické straně. Až v roce 1946 se stal řadovým členem ČSL. Po Únoru 1948 ovšem z lidové strany dobrovolně odešel.

Ivana Rapavá

Senát Nejvyššího soudu v Praze dne 5. července 1955 uznal Karla Plachého vinným z trestného činu velezrady¹¹⁸ a odsoudil jej ke čtyřem rokům odnětí svobody.¹¹⁹

Karel Plachý, 5. července 1955

obžalovaný	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ¹²⁰	amnestie
Plachý Karel	velezrada	2 roky	-----

Po svém propuštění usiloval Karel Plachý o obnovu trestního řízení. Svou žádost zdůvodňoval tím, že při výslechu jeho samotného i svědků Hromady, Stehlíka, Čermáka a Mařáka bylo ze strany vyšetřovatelů jednáno nezákonně a výpovědi vynučený. Dále vyslovil domněnku, že k jeho procesu došlo proto, že odmítl spolupracovat s StB. Obnovy svého procesu se dočkal až v roce 1968. KS v Ústí nad Labem vyslechl několik svědků, jejichž výpovědi konfrontoval s jejich tehdejšími svědectvím. Kriticky zhodnotil závěry původního řízení. Zpochybnil skutečnost, že KDS existovala již v polovině roku 1948, kdy došlo k jediné schůzce Plachého s bývalými členy ČSL. Rovněž obvinění, že byl Plachý seznámen s aktivitami KDS a stal se jejím členem, považoval soud za nepodložená. Oproti soudu první instance upozornil na značné rozpory ve výpovědích Hromady a Stehlíka ohledně charakteru setkání a na celkovou nevěrohodnost jejich svědectví, která byla založena spíše na domněnkách. Plachý během obnoveného řízení vyslovil názor, že jeho proces byl zinscenován jen kvůli tomu, že odmítl spolupracovat s StB. V období před vánočními svátky roku 1954 jej měl navštívit neznámý člověk, který mu vyhrožoval stíháním za ilegální činnost v rámci KDS. Následně mu však nabídl jakési vykoupení, tedy spolupráci s StB. Ze strachu o své nemocné rodiče a manželku ve vysokém stupni těhotenství nabídku přijal. Tajné informace však příslušníkům StB nepodával, a tak byl dne 7. března 1955 zatčen. Obdobně popsala celou záležitost manželka Karla Plachého Olga a přítel Albert Čiháček, jimž se Plachý před zatčením se vším svěřil. Pod vlivem těchto nově zjištěných okolností byl Karel Plachý KS v Ústí nad Labem 14. listopadu 1968 zproštěn viny.

Kauza Jaroslava Černého¹²¹ rovněž souvisí s činností mostecké KDS. Jaroslav Černý pocházel ze zemědělské rodiny. Po skončení války odešel do pohraničí, kde mu byl přidělen pozemek o výměře 13 ha. Krátce nato se přičlenil do rodiny statkáře Františka Ševice, který disponoval hospodářskou usedlostí o 36 ha. Oba pozemky propojili a hospodařili společně. Černý se stal po roce 1945 členem OV ČSL v Mostě. Podle

118 Dle § 78 odst. 1 tr. z.

119 Předseda senátu JUDr. Vladimír Podčepický, pomocní soudci Ludmila Řezníčková a Josef Řezníček, prokurátor JUDr. Emil Čermák, obhájce ex offio JUDr. Václav Synek.

120 Vedle trestu odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle ust. § 78 odst. 4 tr. z. propadlo celé jmění Plachého ve prospěch státu. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratil občanská práva na tři roky. Dle § 68 odst. 1 tr. z. byl povinen zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměnu svému obhájci.

121 SOA *Litoměřice*, f. KS Ústí nad Labem, k. 125, T 57/54. Jaroslav Černý - narozen 4. září 1921 v Kořenících, okres Kolín, zemědělec, zatčen 18. srpna 1954.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

posudku Krajské správy ministerstva vnitra měl svého postavení náležitě využívat ve svůj prospěch. Je zde líčen jako *typický vesnický bobáč* [...] *Do roku 1952 vystupoval veřejně proti založení JZD v obci. Je povahy naduté, chlubitivé a podle potřeby vtíravé.*¹²² Případ Jaroslava Černého projednával již v červnu 1952 Okresní soud v Mostě. Tehdy byl Černý uznán vinným pouze z toho, že neoznámil spáchání trestného činu.¹²³ Při vyšetřování případu mostecké KDS ovšem z výpovědi Václava Čermáka vyplynuly nové závažné skutečnosti, které vedly k obnově trestního řízení s Jaroslavem Černým. Dle původního rozsudku měl Černý obdržet od Václava Čermáka určité letáky. Průvodním řízením ovšem nebylo prokázáno, že je rozšiřoval nebo s nimi jakkoli jinak nakládal. Jeho vina tedy spočívala v tom, že danou skutečnost neoznámil. Na základě nových zjištění měl Jaroslava Černého na přelomu let 1948 a 1949 vyhledat Václav Čermák, který jej dle žaloby *alespoň povšechně* seznámil s činností ilegální organizace. Postupně mu měl osobně předat či zaslat několik zakázaných tiskovin a letáků, které byly nalezeny při domovní prohlídce. Vyšetřovatelům se nepodařilo prokázat, že by Černý tiskoviny předával dalším osobám, šířil myšlenky KDS mezi zemědělci ve svém okolí a kohokoli získal pro činnost v ilegální KDS. Vycházeli pouze z výpovědi svědka Čermáka a z nepřímých výpovědí již odsouzených Klimenta Stehlíka, Jana Hromady a Jaroslava Mařáka, kteří Černého sice neznali, ale jednali o něm a počítali s jeho spoluprací. Samotná svědecká výpověď Čermáka, která se stala pro žalobu stěžejní, působí značně nepřesvědčivě, je založena spíše na domněnkách. I předseda senátu v rozsudku přiznává, že je potřeba přihlédnout k *nepatrnému rozsahu trestné činnosti, která u obviněného záležela pouze ve spojení s Čermákem a s tím související i menší mírou zavinění.*¹²⁴ Jaroslav Černý byl uznán vinným z trestného činu velezrady¹²⁵ a odsouzen k pěti rokům odnětí svobody.

Jaroslav Černý, 31. prosince 1954

obžalovaný	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ¹²⁶	amnestie
Černý Jaroslav	velezrada	5 let	1960 propuštěn

Jaroslav Černý se proti rozsudku KS v Ústí nad Labem odvolal, stejně tak krajský prokurátor Hlaváček, který požadoval vyšší trest. Dne 18. února 1955 proběhlo odvolací řízení u Nejvyššího soudu v Praze. Pro nedostatek důkazů bylo však odročeno. Soud si k osobě odsouzeného vyžádal posudky místních správních orgánů. Přestože

122 Tamtéž. Posudek Krajské správy ministerstva vnitra.

123 Dle § 165 odst. 1 tr. z.

124 Hlavní líčení proběhlo dne 20. dubna 1955. Předseda senátu dr. Antonín Karpíšek, pomocní soudci Josef Tvrdík, Josef Kalista a dr. Oldřich Řezníček, prokurátor dr. Josef Handl, obhájce ex offio dr. Josef Šlajs.

125 Dle § 78 odst. 1 písm. c/, odst. 2 písm. a/ tr. z.

126 Vedle trestu odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle ust. § 78 odst. 4 tr. z. propadlo celé jmění Černého ve prospěch státu. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratil občanská práva na pět let. Dle § 68 odst. 1 tr. z. byl povinen zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměnu svému obhájci.

Ivana Rapavá

posudek ONV v Mostě nebyl veskrze negativní a naopak zdůrazňoval mimořádný přínos odsouzeného v řízení JZD v Mostě-Velebudicích, Nejvyšší soud v Praze nakonec Jaroslavu Černému zvýšil trest z pěti na sedm let.¹²⁷ Své rozhodnutí soud zdůvodnil neodpovídajícím třídním původem Černého a také tvrzením, že do JZD vstoupil se svým tchánem pouze s vidinou vlastního prospěchu, nikoli v zájmu socializace venkova. V roce 1956 Černý opět podal žádost o obnovu trestního řízení, v níž uvedl: ... *bylo se mnou hrubě zacházeno, bylo mě vybrožováno tak, že jsem byl přiveden na pokraj nervového zhroucení.*¹²⁸ Žádost byla i přes zjištěné skutečnosti o průběhu vyšetřování zamítnuta. Pro dobré chování a mimořádné pracovní výsledky byl nakonec Jaroslav Černý 13. dubna 1960 podmínečně propuštěn.¹²⁹ V jeho spise se dochoval i poslední rozsudek KS v Ústí nad Labem z dubna 1969, kterým se rušily rozsudky z roku 1954 a 1955 a jímž byl Jaroslav Černý zproštěn obžaloby. Konstatuje se zde, že při vyšetřování byla ponižována lidská důstojnost a k odsouzení došlo na základě jednoho důkazu, který nebyl dostatečně přesvědčivý. Kauza Jaroslava Černého je dalším příkladem snahy propojit protisocializační aktivity na venkově s protistátní činností bývalých lidovců. Přestože nebylo přesvědčivě prokázáno spojení Černého s KDS, k odsouzení bohatě stačil jeho třídní profil a skutečnost, že se přiznal do rodiny vesnického boháče a stal se tak sám součástí „kulacké třídy“.

U skupiny Hugo Egelhart a spol. se střetlo více motivů vedoucích ke stíhání jejich členů.¹³⁰ V přímém kontaktu s již odsouzenými Jaroslavem Mařákem, Janem Hromadou a Václavem Čermákem byl od roku 1948 Václav Podhorný, bývalý člen OV ČSL v Mostě. Ačkoli nabízené členství v KDS nepřijal, do její činnosti měl být částečně zapojen. Čermák jej totiž poměrně často navštěvoval, debatoval s ním o politické situaci a předával mu zakázaná periodika a církevní dokumenty. Podhorný mu zase údajně sdělil tajné zprávy týkající se automobilového průmyslu a obecné zprávy politického a hospodářského charakteru. Na počátku padesátých let Podhorný přispěl na sbírku pro chudé kněze a postižené lidi. Společně s Janem Prokešem organizoval schůzky, kterých se kromě zmíněných členů KDS účastnili i Ludovít Machán a Josef Bělohubý. Projednávat měli zprávy vysílané Svobodnou Evropou a plány, jak se chopit moci

127 Hlavní líčení proběhlo dne 31. prosince 1954. Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci František Vladyka a Václav Kouba, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájce ex offio JUDr. Karel Novák.

128 Žádost podána dne 3. října 1956. SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 125, T 57/1954.

129 Dle zprávy náčelníka NPT ve Rtyni plnil Černý stanovené normy průměrně na 130 %. Z toho důvodu vedení třikrát podalo žádost o přerušení jeho trestu. Vynikajících pracovních výsledků Černý dosahoval ostatně celý život. JZD ve Velebudicích obhospodařoval pro neschopnost ostatních zaměstnanců téměř sám, i přesto byl schopen plnit požadované normy. Tento pozitivní rys jeho povahy soudy hodnotily negativně, považovaly jej spíše za vychytralost.

130 SOA Litoměřice, f. KS Ústí nad Labem, k. 131, T 28/55. MUDr. Hugo Egelhart – narozen 13. března 1926 v Olomouci, lékař OÚNZ v Děčíně, zatčen 22. dubna 1955, Václav Podhorný – narozen 17. srpna 1904 v Mostě, bývalý obchodník, toho času vedoucí prodejny, zatčen 18. dubna 1955, Ludovít Machán – narozen 6. ledna 1889 v Trnavě, bývalý živnostník, toho času aranžér, zatčen 10. dubna 1955, Ladislav Bumba – narozen 13. června 1926 v Podmoklech, okres Děčín, učitel, zatčen 13. června 1955, Jan Prokeš – narozen 5. října 1886 v Kamenné, okres Třebíč, živnostník, zatčen 16. května 1955, Zdeněk Spěvák – narozen 15. května 1936 v Děčíně, dělník, zatčen 30. dubna 1955, Josef Bělohubý – narozen 12. května 1896 v Buku, okres Vimperk, bývalý obchodník, toho času úředník, zatčen 13. června 1955.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

v případě politického převratu. Tato skupina se v roce 1954, kdy došlo k hromadnému zatýkání členů KDS na Ústecku i Mostecku, spojila s jinou ilegální skupinou působící na Děčínsku, jejímiž členy byli MUDr. Hugo Egelhart, Zdeněk Spěvák a Ladislav Bumba. Společně měli pokračovat v započaté protistátní činnosti. Podhorný a Egelhart přispěli několika zprávami do již zmiňovaného časopisu KDS *Výboj*, který redigovali Čermák s Mařákem. Hugo Egelhart, Václav Podhorný, Ludovít Machán, Ladislav Bumba, Jan Prokeš a Josef Bělohuby byli uznáni vinnými z trestného činu velezrady¹³¹ a Zdeněk Spěvák z trestného činu napomáhání trestnému činu velezrady¹³². Egelhart byl odsouzen na 16 let, Podhorný na 14, Machán na 11, Bumba na 9 roků, Prokeš na 8, Bělohuby na 11 a Spěvák na 3 roky odnětí svobody.¹³³

Kromě Spěváka se proti rozsudku všichni odvolali. Totéž učinil i krajský prokurátor Hlaváček, který požadoval především vyšší tresty a opětovné posouzení a přehodnocení trestné činnosti u odsouzeného Spěváka. Dne 21. září 1955 proběhlo u Nejvyššího soudu v Praze odvolací řízení. V případě Egelharta, Podhorného, Machána a Bělohuby soud zamítl žádost o změnu trestu, Bumbovi a Prokešovi byly tresty překvapivě sníženy na šest a pět let.

Hugo Egelhart a spol., 2.–3. srpna 1955

obžalovaný	trestný čin	výše trestu odnětí svobody ¹³⁴	amnestie
Egelhart Hugo	velezrada	16 let	1960 propuštěn
Podhorný Václav	velezrada	14 let	1960 propuštěn
Machán Ludovít	velezrada	11 let	1960 propuštěn
Bumba Ladislav	velezrada	9 let	1960 propuštěn
Prokeš Jan	velezrada	8 let	-----
Spěvák Jan	napomáhání k velezradě	3 roky	-----
Bělohuby Josef	velezrada	11 let	-----

131 Dle § 78 odst. 1 písm. c/, odst. 2 písm. a/ tr. z.

132 Dle § 7 odst. 2, § 78 odst. 1 písm. c/, odst. 2 písm. a/ tr. z.

133 Hlavní líčení proběhlo ve dnech 2.–3. srpna 1955. Předseda senátu JUDr. Jan Zavoral, pomocní soudci Oldřich Jaroš a Josef Rainer, prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj, obhájci ex offio JUDr. Miloslav Bednář za Egelharta, Prokeše a Bělohuby, ex offio JUDr. Bohumil Kabelka za Podhorného, Machána, Bumbu a Spěváka.

134 Vedle trestů odnětí svobody byly uděleny tresty vedlejší. Dle ust. § 78 odst. 4 tr. z. propadlo celé jmění Egelharta, Podhorného, Machána, Bělohuby a Prokeše a polovina jmění Bumbovi a Spěváka ve prospěch státu. Dle § 43 a 44 tr. z. ztratili občanská práva: Prokeš na 6 let, Spěvák na 3 roky a ostatní na 10 let. Dle § 68 odst. 1 tr. z. byli všichni povinni zaplatit náklady trestního řízení, náklady spojené s výkonem trestu a odměny svým obhájcům.

Ivana Rapavá

Na závěr zbývá otázka, jak na samotnou existenci a aktivitu KDS nahlížet. Jisté je, že představa paralelní politické struktury k obrozené ČSL skutečně existovala. Zřejmě po vzoru podobných, v západních zemích již existujících politických celků se začalo užívat označení Křesťanskodemokratická strana. S tímto názvem byla patrně seznámena většina oslovených potencionálních okresních či místních důvěrníků. Více nejasností ovšem souvisí se samotnou existencí, znalostí, příp. dostupností programu KDS. Jak bylo řečeno výše, JUDr. Bedřich Hostička, který se zástupci ústecké i mostecké KDS komunikoval, konkrétní představu o směřování a cílech KDS měl a její program skutečně sestavil.¹³⁵ Snažil se jej prosadit u osob z vysokých církevních kruhů, což se mu dařilo jen s obtížemi.¹³⁶ Do jaké míry ale své představy o KDS šířil mezi bývalými členy ČSL v regionech a nakolik je seznámil se stěžejními body křesťanskodemokratického programu, však zůstává otázkou. Z výpovědních protokolů je zřejmé, že se dr. Hostička s některými bývalými regionálními představiteli ČSL skutečně několikrát sešel. Obsah jejich schůzek je nicméně nejasný. Zdá se ale, že většinu bývalých lidovců více než program KDS zajímal současný stav v ČSL. Potřebovali se zorientovat v nové politické situaci a od dr. Hostičky očekávali v tomto smyslu pomocnou ruku. Domnívám se, že v souvislosti s KDS jim dr. Hostička pouze v hrubých obrysech nastínil účel jejího vzniku a prozatím se snažil mapovat možnosti spolupráce s bývalými krajskými či okresními zástupci ČSL. Ty poté pověřil vyhledáváním dalších potencionálních důvěrníků v jejich politických obvodech. Vzhledem k brzkému zatčení JUDr. Bedřicha Hostičky předpokládám, že zevrubnější instrukce ohledně reálných aktivit KDS již nestihl sestavit a rozšířit. Potom pravděpodobně záleželo na jednotlivcích, jak si záměry a cíle KDS vyložili a s jakou aktivitou je začali naplňovat.

Vraťme se ale nyní k činnosti a struktuře KDS v severozápadních Čechách. Zde skutečně vznikla dvě krajská centra KDS, a to v Ústí nad Labem a v Mostě. Vyšetřovatelé označili ústecké vedení za hlavní a mostecké za náhradní. Tuto skutečnost nelze bezpečně potvrdit ani vyvrátit. Nicméně pokud by mezi oběma centry panoval tento vztah, tedy že vedení KDS v Mostě mělo v případě jakýchkoli problémů zastoupit ústeckou KDS v její vedoucí pozici, předpokládám, že by docházelo k pružnějším kontaktům mezi oběma centry a že ústečtí členové vedení KDS by se svým kolegům v Mostě snažili předat alespoň rámcové instrukce, jak by v případě ohrožení měli postupovat, koho kontaktovat aj. Zatím se spíše zdá, že obě centra vznikla a ve své činnosti postupovala víceméně nezávisle na sobě. Navzájem se znali pouze jednotlivci, což bylo s největší pravděpodobností způsobeno jejich předúnorovými aktivitami v ČSL. Také osazenstvo obou vedení KDS není úplně jasné, zcela jistě ovšem neodpovídá konstrukci vyšetřovatelů. Vedení KDS v Ústí nad Labem měly tvořit osoby souzené v kauze Karel Vaněk a spol., v Mostě zase osoby souzené v kauze Jaroslav Mařák a spol., přitom je z daných trestních spisů patrné, že se na aktivitách KDS podíleli pouze někteří z nich. Ostatní s nimi byli seznámeni okrajově nebo vůbec, a nemohli se tedy na vedení KDS jakkoli podílet.

135 DVOŘÁKOVÁ, Zora: *Navzdory nenávisti a mstě*, s. 208–212.

136 Oslovit měl arcibiskupa Josefa Berana, královéhradeckého biskupa Mořice Píchu či tehdejšího opata běhnovského kláštera Jana Anastáze Opaska. Tamtéž, s. 208–212.

Křesťanskodemokratická strana před krajským soudem

Na nejasnosti narazíme i při snahách identifikovat členskou základnu KDS v severozápadních Čechách, tedy při určení údajných důvěrníků v tomto regionu. S jistotou lze opět konstatovat, že struktura nastíněná v jednotlivých trestních spisech, míra participace údajných členů KDS a rozsah jejich činnosti neodpovídá skutečnosti. Pokud bychom ovšem odhlédli od nastíněných nesrovnalostí s personálním obsazením a zabývali se pouze výběrem osob údajně zapojených do aktivit KDS, došli bychom k závěru, že členská základna mostecké KDS je mnohem různorodější než ústecká. Zatímco mostecká KDS měla sdružovat kromě bývalých lidovců také bývalé členy jiných politických stran, živnostníky, tzv. vesnické boháče, římskokatolické duchovní a zejména pak učitele a katolické laiky v jedné osobě, ústecká skupina měla být tvořena v naprosté většině bývalými členy ČSL. Údajná protistátní činnost byla proto lépe doložitelná u členů ústecké KDS. Rozsudky se většinou odvolávaly na jejich kontakty a společné aktivity, k nimž i po převratu v roce 1948 skutečně docházelo. Vycházely ovšem z jejich předúnorové politické spolupráce nebo jednoduše z přátelských vztahů, které mezi sebou někteří udržovali. U mosteckého seskupení bylo kromě hlavní skupiny kolem Jaroslava Mařáka složitější dokazovat jakoukoli participaci na činnosti KDS. Zdůvodnění viny proto působí často poněkud krkolomně a nevěrohodně. S případnými obtížemi spojenými s konstruováním jednotlivých skupin koresponduje doba a rychlost zatčení jejich členů. Osoby řazené do ústecké KDS byly zatčeny v podstatě najednou, během února až června roku 1954. Naproti tomu osoby spojované s činností KDS v Mostě byly zatýkány postupně, v rozmezí let 1954–1956. K rozkrývání, resp. vytváření struktury mostecké skupiny tedy docházelo s obtížemi, jen velmi pomalu, a to na základě přibývajících výsledků v té době již značného počtu zatčených osob. Strukturu KDS v severozápadních Čechách lze tedy na základě analýzy trestních spisů označit za nekompaktní, nesourodou a z velké části vykonstruovanou StB. Kontakty a komunikaci mezi jednotlivými členy a skupinami lze považovat za zcela neodpovídající, uvážíme-li, že se mělo dle vyšetřovatelů jednat o skupinu, která usilovala o politický převrat v Československu. Tomuto tvrzení konekcionců odporuje i nepatrný rozsah skutečné činnosti KDS, která na širší veřejnost neměla větší vliv.

Na závěr je také nutno alespoň ve stručnosti nastínit, jak probíhalo vyšetřování případů spojovaných s činností KDS. V kauze Milana Skalického a spol. odhalila Inspekce ministra vnitra závažná pochybení, k nimž během vyšetřování docházelo. Jednalo se kupříkladu o dlouhodobé snižování přídelů stravy, což mělo za následek vysílení organismu, nařizování samovazby nebo temnice, kde museli vyšetřovaní nepřetržitě chodit, dále zdlouhavé a vyčerpávající výsledky, usvědčující výpovědi svědků, zinscenované konfrontace, vydírání či vyhrožování aj. Těmito a jinými způsoby se vyšetřovatelé snažili z vyšetřovaných vynutit doznání či požadovanou svědeckou výpověď. Co se týče výpovědních protokolů samotných, ty byly formulovány výhradně vyšetřovateli, nikoli vyšetřovanými osobami, jejichž povinností bylo stvrdit výpověď svým podpisem. Frázovitostí, určitou strnulostí vyjadřování a běžnému člověku až nesrozumitelnou terminologií se vyznačují i výpovědi, které zazněly během hlavního líčení. Byly jakousi kompilací všech dosud získaných výpovědních protokolů. Hlavní líčení už probíhalo pod taktovkou prokurátora. Obhájci neměli příliš možností, jak

Ivana Rapavá

---

své mandanty hájit. František Knotek po letech poznamenal, že svého obhájce viděl poprvé o půlnoci před zahájením procesu a *bylo mi řečeno, že mě nemá čím obhajovat, jediné tak, že mám malou, já měl pětiletou dceru, takže to byla moje jediná polehčující okolnost k tomu procesu.*¹³⁷ Ani souzení neměli moc prostoru pro svoji obhajobu. Museli se držet výpovědních protokolů sestavených vyšetřovateli. Pokud se pokusili o vlastní výpověď, prokurátor je umlčel. Přestože u ostatních kauz nemůžeme s jistotou tvrdit, že bylo užito stejných metod, na základě určitých náznaků lze vyslovit domněnku, že tomu tak bylo. Mnohé naznačují žádosti o obnovu trestního řízení, které takřka vždy obsahují stížnosti na průběh procesního řízení. Také formulace všech výpovědních protokolů odhalují jednoznačný rukopis vyšetřovatelů. Je tedy zřejmé, že praxe sestavování protokolů bez většího zásahu ze strany vyšetřované osoby byla uplatňována běžně.

Ve výčtu nezákonností by se dalo zajisté dlouho pokračovat. Důležitá je ovšem skutečnost, že se zejména díky jejich užití vyšetřovatelům podařilo víceméně vykonstruovat ilegální strukturu strany křesťanské demokracie. Mnozí bývalí představitelé ČSL o ní jistě uvažovali, ovšem plně organizovanou a precizně strukturovanou stranu schopnou ohrožit „vedoucí úlohu KSČ“ v Československu, jak se snažila StB dokázat, nevytvořili. To nic nemění na skutečnosti, že v souvislosti s údajnými protistátními aktivitami Křesťanskodemokratické strany byly desítky osob nespravedlivě odsouzeny k vysokým trestům, a to jak v průběhu padesátých let, tak ještě na počátku let šedesátých.